

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

На правах рукопису

ЗАХАРЧУК АЛЛИ БОРИСІВНИ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З
БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Спеціальність: 016 «Спеціальна освіта»

Освітньо-професійна програма

«Корекційна психопедагогіка (олігофренопедагогіка)»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
МАЦЮК Зоряна Сергіївна,
доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти, кандидат
філологічних наук

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

засідання кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

від _____ 202__ р.

Завідувач кафедри

проф. Кузава І. Б. _____

ЛУЦЬК – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	8
1.1. Особливості професійної підготовки майбутніх логопедів в умовах співпраці з батьками дітей з порушенням мовлення.....	8
1.2. Структура готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення	16
1.3. Роль взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення	24
ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ	32
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	34
2.1. Технології впровадження та етапи формування роботи логопеда з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення	34
2.2. Методика дослідження готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення	42
2.3. Динаміка результатів емпіричного вивчення професійної готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення	48
ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	79

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота «ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ» викладена на 97 сторінках, вона містить вступ, 2 розділи, висновки, список використаних джерел (66 позицій).

Магістерська робота присвячена дослідженню підготовки майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Її актуальність полягає у потребі вивчення особливостей професійної підготовки педагогів-логопедів, які забезпечують функціонування сучасного інклюзивного освітнього простору, в якому дитина з мовленнєвими труднощами і працює у межах корекційно-розвиткового процесу, і набуває компетентностей, які визначатимуть у подальшому їх якість життя. Включеність батьків у процес є визначальною, оскільки вони впливають на реалізацію принципу наступності і системності корекції мовлення дитини.

У першому розділі висвітлено специфіку професійної підготовки майбутніх логопедів в умовах співпраці з батьками дітей з порушенням мовлення. Досліджено її структурні елементи й окреслено важливість співпраці педагога з сімейним середовищем, насамперед батьками як повноправними учасниками освітнього процесу.

У другому розділі описано експериментальну модель підготовки майбутніх логопедів до роботи з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення. Для цього з'ясовано технології й етапи її формування, а також виокремлено методику дослідження їх професійної готовності щодо взаємодії з батьківським ресурсом. Для перевірки ефективності запропонованої моделі здійснено аналіз отриманих у ході емпіричного дослідження даних.

Ключові слова: логопед, тяжкі порушення мовлення, освітній процес, батьки дитини з порушеннями мовлення, корекція мовлення.

ANNOTATION

The master's thesis "PREPARATION OF FUTURE SPEECH THERAPISTS FOR INTERACTION WITH PARENTS OF CHILDREN WITH SEVERE SPEECH DISORDERS" is laid out in 97 pages, it contains an introduction, two chapters, conclusions, a list of used sources (66 items).

The master's thesis is devoted to the study of the training of future speech therapists to interact with parents of children with severe speech disorders. Its relevance lies in the need to study the peculiarities of the professional training of speech therapists, who ensure the functioning of a modern inclusive educational space, in which a child with speech difficulties works within the limits of the corrective and developmental process, and acquires competencies that will determine their quality of life in the future. The involvement of parents in the process is decisive, as they influence the implementation of the principle of continuity and systematic correction of the child's speech.

The second chapter describes an experimental model of training future speech therapists to work with parents of children with severe speech disorders. For this purpose, the technologies and the stages of their formation have been clarified, as well as the methodology of researching their professional readiness for interaction with the parental resource has been singled out. To check the effectiveness of the proposed model, an analysis of the data obtained during the empirical study was carried out.

Key words: speech therapist, severe speech disorders, educational process, parents of a child with speech disorders, speech correction.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний освітній процес в Україні перебуває на етапі активного реформування і переорієнтування на особистість здобувача освіти, тому постає необхідність у забезпеченні якісного компетентісно зорієнтованого навчання. При цьому вагомому значення надають на рівні державної політики формуванню такого освітнього середовища, яке буде сприятливим і для школярів, що мають особливі освітні потреби, визначені інклюзивним освітнім простором. Важливо, що учасниками освітнього процесу визначено також батьків відповідно до законодавства, укладеного згідно з міжнародними стандартами. Це розширює права батьків дітей із особливими освітніми потребами. Тепер вони мають можливість обирати форму здобування освіти й освітній заклад для своєї дитини, брати участь у створенні індивідуальної програми розвитку або навчального плану, отримувати інформацію про діяльність навчального закладу і результати успішності дитини, а також результати оцінювання якості освіти в закладі та його освітню діяльність.

У закладах освіти робота з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з тими, що мають тяжкі порушення мовлення, організовується на основі педагогічного супроводу вчителя-логопеда, який визначає напрямки корекційно-розвиткової роботи й обирає методичний супровід. Відтак провідна роль належить учителю-логопеду, який детально ознайомлюється з мовленнєвими, психологічними й індивідуально-типологічними особливостями дитини, здійснює діагностику мовленнєвого розвитку. Ефективність корекційно-розвиткової роботи у такому випадку залежить саме від професійної підготовки майбутнього педагога-логопеда.

Співпраця з батьками належить до провідних її компонентів, оскільки у послідовній роботі лежить основа успішної корекційно-розвиткової роботи. Окрім цього, в такий спосіб відбувається загальний розвиток особистості здобувача освіти на будь-якому з її рівнів. Недостатня поінформованість

батьків дитини з порушеннями мовлення, недооцінювання значення корекційного супроводу у ранньому виявленні порушень мовлення та вчасного втручання, а також неправильні установки стосовно мовлення дітей, вимагають спільної праці на всіх етапах корекційних заходів.

Особливу увагу слід приділяти взаємодії з батьками тому, що їх свідома участь у корекційному процесі визначальна для дитини визначальна у мовленнєвому і загальному розвитку дитини. Вагомого значення вона набуває в актуальних умовах українського освітнього процесу (дистанційне навчання введення воєнного стану). Сучасні дослідники (Є. Козлова, І. Мамайчук, О. Мастюкова та ін.) наголошують на важливості цілеспрямованої корекційної роботи у сім'ях, де виховуються діти із тяжкими порушеннями мовлення. Виокремлюють так званий логопедичний супровід батьків, визначальна роль в успішності якого належить логопеду, який безпосередньо взаємодіє з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення (С. Конопляста, М. Малофсеєва, В. Синьов, В. Тарасун, М. Шеремета).

Розвиток дитини у дошкільний період особливо важливий для формування особистості, тому сім'я – основне середовище її життя, пізнання світу, формування взаємин із дорослими, пізнання себе тощо. Наявність у неї будь-яких порушень мовлення зумовлює необхідність формування відповідним умов інклюзивного освітнього простору у ЗДО. Дослідники наголошують, що потреба у взаємодії педагога-логопеда і батьків дитини визначальна при диференціації завдань між учасниками освітнього процесу щодо корекційно-розвиткової роботи. Важливо, щоб батьки усвідомлювали свою роль у цьому, а для цього варто при цьому пам'ятати про психолого-педагогічну підготовку, інформування батьків щодо особливостей їх дитини.

Науковці висувають ідею доречності активізації дистанційного корекційно-розвиткового процесу дітей із порушеннями мовлення. У цьому напрямку здійснено дослідження окремих науковців (І. Іванюк, В. Глухової, Н. Мовчан, А. Назаренко, А. Король, Л. Стахової, Ю. Рібцун та ін.), які висувають ідею про пошук універсальної парадигми взаємодії логопеда і

батьків дітей із порушеннями мовлення з урахуванням сучасних умов (карантинні обмеження, воєнний стан, внутрішнє переміщення здобувачів освіти, еміграція тощо). Визначальним фактором у співпраці з батьками дитини є його професійна підготовка, яка впливає на результативність корекційно-розвиткової роботи, тому постає необхідність у переході від формування теоретичних знань до вміння практично їх застосовувати, послуговуватись набутими компетентностями в реальних освітніх умовах.

Варто наголосити, що професійна підготовка логопеда у цьому напрямку залишається на периферії сучасних досліджень, оскільки насамперед беруть до уваги особливості мовленнєвих порушень дитини, встановлення контакту з нею, а взаємодію з батьками не виокремлюють як окреме вміння у професійній підготовці. Важливість наукового дослідження цього напрямку та потреба детальних науково-педагогічних студій, на нашу думку, зумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є вивчення особливостей логопедичного супроводу дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Предмет дослідження становить підготовка майбутніх логопедів до співпраці з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення.

Мета дослідження полягає у вивчення особливостей та структури професійної підготовки логопедів, які взаємодіятимуть із батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення.

Визначена мета потребує реалізації таких **завдань дослідження**:

- 1) проаналізувати особливості професійної підготовки, структуру готовності майбутніх логопедів в умовах співпраці з батьками дітей з порушенням мовлення, визначивши роль їх взаємодії;
- 2) з'ясувати технологію впровадження і поетапність формування роботи логопеда з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення;
- 3) виокремити методикку дослідження готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення;

4) простежити динаміку результатів емпіричного вивчення професійної готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Наукове припущення полягає в тому, що підготовка майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення, становить вагомий компонент їх професійної підготовки, який залишається поза увагою. Постає необхідність у виокремленні поетапності його роботи з батьками таких дітей і технології її впровадження.

Досягнення мети та завдань кваліфікаційної роботи можливе при використанні відповідних **методів дослідження**:

1) описового (визначення особливостей професійної підготовки логопедів щодо співпраці з батьками дітей із порушеннями мовлення);

2) аналізу й узагальнення (для виокремлення науково-педагогічних підходів в осмисленні проблеми логопедичного супроводу батьків дітей із порушеннями мовлення);

3) педагогічного спостереження (вияв закономірностей у професійній підготовці логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення);

4) опитування (з метою емпіричного дослідження особливостей взаємодії логопедів та батьків дітей із порушеннями мовлення);

5) метод математичної статистики (для опрацювання результатів опитування з метою підвищення обґрунтованості сформованих висновків);

6) описової статистики (графічне вираження статистичних даних, отриманих у ході емпіричного дослідження).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначена обґрунтуванням сучасних підходів до підготовки майбутніх логопедів для ефективної взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення, а також встановленням значення практичної підготовки у формуванні вміння залучати батьків як учасників освітнього процесу. Окрім цього, ми уклали

парадигму професійної компетентності майбутнього педагога-логопеда на основі аналізу науково-педагогічної літератури

Теоретичне значення кваліфікаційної роботі полягає у систематизації сучасних теоретичних положень щодо взаємодії логопедів з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення та знань про вплив взаємодії логопеда і батьків на результативність корекційно-розвиткової роботи.

Практичне значення визначається можливістю подальшого використання результатів при розробці навчальних програм і курсів для підготовки майбутніх логопедів, що включають модулі з ефективною взаємодією з батьками; створенні методичних рекомендацій; підготовці до семінарів і практичних занять, плануванні індивідуальної освітньої траєкторії студентів-логопедів.

База проведення експериментально-дослідної роботи. Проведене емпіричне дослідження щодо вивчення стану професійної підготовки майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення, було здійснено на основі Волинського національного університету імені Лесі Українки, факультету педагогічної освіти та соціальної роботи.

Апробація магістерського дослідження. Основні напрацювання та результати наукових досліджень, що стосуються обраної теми, апробовано у таких виданнях:

1. Мацюк З. С., Захарчук А. Б. Роль взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення. *Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти: збірник тез доповідей учасників IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Луцьк, 2024. С. 187-191.

Структура роботи. Магістерська робота структурно складається зі вступу, двох розділів (по три підрозділи у кожному), висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел, який вміщує 66 позицій опрацьованої літератури. Окрім цього, у кінці кваліфікаційної роботи подано 7 додатків.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

1.1. Особливості професійної підготовки майбутніх логопедів в умовах співпраці з батьками дітей з порушенням мовлення

Сучасні реформаційні процеси в українській освіті зумовили виокремлення потреби у формуванні відповідного освітнього простору для дітей із особливими освітніми потребами. Це зумовлює необхідність відповідної професійної підготовки педагогічних працівників, які спрямовані на організацію ефективної роботи з такими дітьми. Вагомого значення у цьому контексті набуває їх професійна підготовка.

В актуальних умовах організації освітнього процесу в Україні перед сучасними педагогами постають труднощі, які спричиняють освітні втрати, на подолання яких необхідне залучення значних ресурсів. Разом із тим окремо варто приділяти увагу здобувачам освіти, що мають особливі освітні потреби, які зумовлюють необхідність створення ефективних умов навчання, розвитку та врахування особливостей навчально-пізнавальної діяльності. Відтак важливого значення набуває взаємодія вчителів із батьками, які часто постають посередниками організації відповідних умов.

Особливого значення набуває організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми, що мають порушення мовлення, адже це потребує відповідного рівня професійної роботи педагога-логопеда, його вміння налагодити контакт із дитиною і батьками, які виступають важливим елементом збереження принципу наступності та системності корекційно-розвиткової роботи з подолання труднощів мовленнєвого розвитку.

С. Миронова вважає, що у забезпеченні якості педагогічної освіти майбутніх логопедів постає потреба в постійному підвищенні якості. У такий спосіб майбутній педагог-логопед у процесі здобуття професійної освіти має бути готовий не лише до роботи з дітьми з порушеннями мовлення різних походжень. Окрім цього, логопед повинен володіти знаннями, пов'язаними не тільки з логопедією, бо важливого значення набуває вміння ефективно послуговуватись батьківським ресурсом в організації корекційно-розвиткової роботи [28].

Водночас Н. Сінопальнікова вважає, що важливим напрямком у професійній підготовці майбутнього логопеда виступає використання тих прийомів, які сприятимуть його залученню до навчально-пізнавальної діяльності в галузі і водночас формуватимуть внутрішню мотивацію до комплексної підготовки з дітьми, що мають порушення мовлення, і їх батьками [48]. Відповідно професійна підготовка логопедів повинна включати окремі аспекти майбутньої діяльності: дидактичний, психолого-педагогічний, професійно-етичний, методичний, методологічний тощо.

Встановлення психолого-педагогічного контакту з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення може бути складним завданням через різноманітні виклики і невизначеність у багатьох питаннях. Проте спільне прагнення діяти в інтересах дитини й організована взаємодія можуть допомогти стати партнерами у забезпеченні підтримки для дитини. Це допоможе подолати негативні установки, зрозуміти причини труднощів у розвитку і поведінці дитини, спрогнозувати можливі варіанти її розвитку в сприятиме формуванню позитивного ставлення батьків до можливостей своєї дитини і прийняттю рекомендацій спеціаліста [65, с. 202].

Професійна компетентність логопеда вказує на його готовність до здійснення професійної діяльності і передбачає комплекс знань. Відповідно до довідника кваліфікаційних характеристик професій, педагог-логопед як фахівець має володіти знаннями, які пов'язані з мовою, фонетикою, лінгвістикою [9]. Ми вважаємо цей перелік недостатньо вичерпним. У зв'язку

з цим О. Комарова зауважує, що професійна підготовка логопеда передбачає формування знань про порушення мовлення, їх різновиди, вікові анатомічні, фізіологічні, психологічні особливості розвитку дітей тощо [21, с. 175].

Необхідно володіти знаннями ефективних методів і стратегій навчальної, компенсаційної, корекційної і реабілітаційної роботи з дітьми. Компетентність логопеда включає вміння створювати індивідуальні програми розвитку і корекції, пристосовувати існуючі методичні матеріали. Для надання корисних рекомендацій і підтримки батькам фахівець повинен співпрацювати з іншими спеціалістами. Таким чином, професійна компетентність майбутнього логопеда в умовах співпраці з батьками дітей з порушенням мовлення – це сукупність знань, навичок, умінь і досвіду, необхідних для корекційно-розвиткової роботи з залученням батьків як повноправних учасників освітнього процесу.

Професійна підготовка майбутніх логопедів має важливе значення в ефективності здійснення корекційно-розвиткової роботи з дітьми, що мають порушення мовлення. Вища дефектологічна освіта дозволяє працювати на посаді логопеда, що визначено на законодавчому рівні. У «Положенні про логопедичні пункти системи освіти» визначено основний напрям діяльності учителя-логопеда, адже згідно з ними він насамперед «веде заняття з дітьми по виправленню дефектів усної і писемної мови, сприяє подоланню зумовленої ними неуспішності з рідної мови» [34]. Важливо, що окрім цього визначено системність його професійної діяльності у межах освітнього закладу й освітнього процесу загалом.

Важливо, що вказане Положення визначає також взаємодію з батьками таким чином: «веде пропаганду логопедичних знань серед батьків; періодично виступає на батьківських зборах з доповідями про завдання і специфіку логопедичної роботи щодо підвищення успішності учнів; надає батькам консультації, які занотовуються у журналі обліку консультацій» [34]. Для того, щоб підтримувати відповідний рівень професійної компетентності, вищевказане положення зобов'язує логопедів системно здійснювати

підвищення кваліфікації, проходити перепідготовку й атестацію відповідно до чинного законодавства [34].

Професійна підготовка логопедів до взаємодії з батьками дитини з порушеннями мовлення повинна передбачати врахування актуальних умов організації освітнього процесу, а разом із тим корекційно-розвиткової роботи. У такий спосіб майбутній логопед повинен опрацювати положення:

1) Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» (від 20 березня 2022 року) [12],

2) лист МОН України №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» від 02.04.2022 року [38],

3) лист №1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими потребами у 2022/2023 н. р.» від 06.09.2022 р. [39].

Це дозволить підготуватись до виникнення непередбачуваних труднощів, інформувати батьків актуальною інформацією та розвиватись професійно в умовах безпечного освітнього простору.

Важливо, що педагог-логопед зобов'язаний доводити до відома батьків щодо результатів логопедичних занять із дитиною, а також вести відповідний журнал обліку консультацій, який дозволить у письмовій формі фіксувати його взаємодію з батьками дитини, що має порушення у мовленні. Варто при цьому зауважити, що в проаналізованому Положенні відсутні будь-які інші форми взаємодії педагога-логопеда з батьками, а також не передбачено особливості їх спільної роботи над подоланням труднощів мовленнєвого розвитку дитини з урахуванням сучасних умов освітнього процесу в Україні, а тому можемо стверджувати про необхідність його удосконалення.

Професійна освіта логопеда, яка належить до спеціальної освіти, за ґрунтовними спостереженнями Н. Кічук, «...впродовж останніх років набула потужних обертів. Зокрема, склався потужний науково-методичний фонд тренінгових технік, коучингових технологій студентоцентрованого навчання

майбутніх фахівців, враховано в цьому відношенні й зарубіжний досвід тьюторингових і менторонгових та мультимедійних викладацьких технік у розрізі ідеї «навчання шляхом залучення» та ін.» [19, с. 60]. При цьому вона зауважує, що навіть організація інклюзивної освіти на основі новітньої світової практики «залишають проблемність щодо здатності студентів вибудувувати стратегію взаємодії із сім'єю категоріальної дитини» [19, с. 60].

Дослідники (А. Каплієнко, Л. Федорович, Л. Стахова) вважають, що сучасна професійна підготовка логопеда дещо обмежена теоретичним спрямуванням, а відтак постає потреба у підготовці педагога, який може «працювати у швидкозмінних сучасних умовах, створювати розвивальне й виховне середовище як умову життя і становлення особистості вихованця» [14, с. 28]. У наукових дослідженнях професійна компетентність визначена як комплексне поняття, що включає різні аспекти: теоретичні знання, практичні навички, вміння спілкуватися та працювати з мовою, а також особистісні якості [44, с. 165]. У зв'язку з цим Л. Черніченко вважає, що до професійних функцій логопеда належить функція психолого-педагогічної освіти батьків дитини з порушеннями мовлення, яка полягає насамперед в інформаційному їх забезпечення, встановленні контакту між ними і закладом освіти [62].

Сутність професійної підготовки логопедів включає і засвоєння теоретичних знань, і практичних навичок, і розвиток комунікативно-мовних вмінь, й уміння співпрацювати з батьками на психологічному рівні [44]. Г. Мицик визначає у профпідготовці педагогів-логопедів готовність втілювати консультативну функцію, в якій провідне місце посідає робота з батьками. Окрім цього, робота з батьками дитини з порушеннями мовлення втілена в комунікативній функції, адже встановлення контакту з ними передбачає сформованість відповідних навичок спілкування [30, с. 27].

Співпраця з батьками дітей з порушенням мовлення є невід'ємною складовою роботи логопеда і вимагає від нього не лише професійних компетенцій, але й вміння: встановлювати довіру, ефективно комунікувати, сприймати індивідуальні потреби кожної родини, в якій виховується дитина з

порушеннями мовлення. Така підготовка спрямована на підготовку фахівців, які зможуть надавати комплексну допомогу дітям з порушенням мовлення та їх сім'ям, сприяючи вирішенню проблем у розвитку мовлення та покращенню якості життя цих дітей, вчасно діагностувати напрям роботи, бути готовим надавати консультації при запиті батьків тощо.

О. Мартинчук зауважує, що українська система вищої освіти з підготовки логопедів потребує внесення змін у діючий державний стандарт [26, с. 132]. Суголосну думку висловлює А. Каплієнко, адже вважає, що сьогодні гостро постає проблема модернізації «змісту освітніх програм професійної підготовки майбутніх учителів-логопедів, запровадження навчальних дисциплін, окремих модулів та тем навчальних дисциплін, метою яких є формування у студентів готовності до взаємодії з батьками дітей з порушеннями мовлення» [15, с. 148]. Дослідниці вважають, що одним із важливих напрямків професійної підготовки логопедів в умовах співпраці з батьками дитини з порушеннями мовлення виступає формування базових моральних якостей педагога, зокрема здатності до емпатії, вміння проявляти співчуття до проблем батьків у вихованні дитини, що має порушення мовлення; відповідальність за дитину.

На думку О. Мартинчук, «у процесі подальшого удосконалення змісту навчальних дисциплін мають посісти чільне місце філософські питання», які формують професійну компетентність майбутнього логопеда [26, с. 133]. Саме вони залишаються поза увагою у професійній підготовці, хоча відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності корекційно-розвиткової роботи з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення. А. Каплієнко провела дослідження щодо підготовки логопеда до співпраці з батьками дітей і встановила, що вагомого значення набуває командна взаємодія, тобто не одностороння психоло-педагогічна робота педагога, а партнерство [14, с. 19]. У такий спосіб постає необхідність у підвищенні культури взаємодії у системи «батьки-логопед», яка визначає інтеграцію дитини в суспільство. Окрім цього, дослідниця виявила, що майбутні педагоги-логопеди у процесі професійної

підготовки проявляють посередній рівень готовності до активної взаємодії з батьківським ресурсом [14, с. 19].

Н. Бабич і А. Медицька виокремлюють значущий елемент у профпідготовці майбутніх логопедів – врахування тенденцій ринку праці, а відтак суспільного запиту, який надходить від сімей, в яких виховують дітей із порушеннями мовлення [2, с. 16]. Це сприятиме формуванню напрямків вивчення у процесі професійного навчання, що стосуються як теоретичного осмислення логопедично-педагогічного супроводу батьків дітей із порушеннями мовлення, так і практичного, що пов'язаний з умінням встановлювати контакт з батьками, проявляти зацікавленість в ефективній корекційно-розвитковій роботі і враховувати особливості психо-вікового розвитку дитини з порушеннями мовлення.

Важливо, що професійна підготовка педагогів-логопедів для співпраці з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення, передбачає формування відповідних умінь щодо ведення документації, за допомогою якої фіксується корекційно-розвиткова робота. Відтак Ю. Рібцун у зв'язку з цим наголошує, що при заповненні індивідуальної картки розвитку дитини логопед повинен проаналізувати такі фактори, що передбачатимуть його попереднє ознайомлення зі сімейним середовищем дитини, а відтак із налагодженням співпраці з батьками. До таких належать увага до дитини з боку батьків, оцінка батьками стану мовленнєвого та психофізичного розвитку [42, с. 48]

Важливо, що у формуванні перспективного плану корекційно-відновлюваної роботи майбутній педагог-логопед повинен навчитись у процесі консультативно-методичної діяльності впроваджувати роботу з батьками дитини, що має порушення мовлення, на рівноцінних умовах співпраці, як і з іншими педагогами і психологом освітнього закладу. Логопед у процесі налагодження співпраці з батьками дитини з тяжкими мовленнєвими порушеннями повинен вести «Зошит взаємозв'язку з батьками». За слушним зауваженням І. Самойленко, варто виокремити окремий аспект, який

пов'язаний з урахуванням особливостей індивідуального підходу до формування напрямку корекційно-розвиткової роботи [46, с. 98].

На основі аналізу сучасної науково-педагогічної літератури щодо особливостей професійної підготовки логопеда в умовах співпраці з батьками дітей із порушеннями мовлення ми можемо диференціювати компоненти професійної компетентності майбутнього педагога-логопеда, до якої входять:

1) мотиваційний – здатність підтримувати і підвищувати власну внутрішню мотивацію до ефективної взаємодії з батьками, працювати над підвищенням кваліфікації щодо підвищення професійної компетентності щодо взаємодії з батьківським ресурсом;

2) ціннісний – вміння з повагою ставитись до психологічних труднощів сімей, в яких виховують дітей із порушеннями мовлення, проявляти розуміння необхідності посиленої уваги до дитини;

3) комунікативний, що визначає уміння педагога встановлювати комунікативний контакт із батьками і сімейним оточенням дитини, що має порушення мовлення;

4) діяльнісний – передбачає вміння доречно обирати і послуговуватись методичним підґрунтям корекційно-розвиткової роботи

5) психоемоційний, який передбачає сформованість у майбутнього педагога-логопеда вміння створювати і підтримувати позитивну атмосферу спілкування, реагувати на зміни емоційного стану батьків чи дитини і передбачати їх, володіти емоційною чутливістю, співчувати і сприймати відтінки настрою і діяти відповідно до них.

Вони повинні формуватися не ізольовано, а в цілісності, оскільки включають єдність професійних умінь педагога-логопеда. Сучасна парадигма професійної підготовки логопеда в умовах співпраці з батьками дітей з порушеннями мовлення базується на комплексному підході, що враховує як академічні знання, так і практичні навички. Укладена парадигма передбачає розуміння основних принципів розвитку дитячого мовлення, психологічних

аспектів взаємодії з батьками, а також вміння використовувати сучасні методи та технології роботи з дітьми та їх родинami.

1.2. Структура готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення

У сучасному освітньому процесі визначено рівномірну участь його учасників – педагогів, батьків та здобувачів освіти. Важливо, що увага приділяється потребам школярів. Відтак окреме місце посідають здобувачі освіти з особливими освітніми потребами, які навчаються на засадах реалізації інклюзивної освіти. Реалізація компетентнісного підходу потребує відповідної професійної підготовки педагогів-логопедів. У сучасній логопедичній літературі дітей із тяжкими порушеннями мовлення відносять до вікового періоду дошкільного і шкільного навчання.

Дошкільний вік – важливий період у формуванні життєво важливих навичок дитини, тому оточення відіграє ключову роль. Для дітей цього віку, що мають тяжкі порушення мовлення, професійна компетентність педагога-логопеда визначає успішність корекційно-розвиткової роботи. У них постає потреба в підтримці логопеда і сімейного оточення, що впливає на формування її особистості. Готовність майбутнього логопеда і здійснювати корекційно-розвивальну роботу з дитиною, і взаємодіяти з її батьками – важлива умова успішності роботи над мовленням. Важливо окреслити значення поняття «готовність», яке О. Гаяш визначає як «погодженість робити що-небудь, стан, за якого все зроблено, усе готово» [6, с. 93].

Зі зростанням кількості дітей, що мають тяжкі порушення мовлення, педагоги-логопеди мають розвивати свої уміння і навички, що дозволятимуть ефективно взаємодіяти зі сім'ями, надаючи кваліфіковану підтримку й інформацію щодо розвитку мовлення дитини. О. Комарова наголошує, що сформована професійна компетентність логопеда сприяє створенню сприятливих умов для покращення результатів корекційно-розвиткової роботи і водночас впливає на психологічний комфорт батьків. Дослідниця відзначає:

«Провідні українські педагоги приділяють увагу проблемі проведення всебічної та комплексно фахової підготовки спеціалістів, готових надавати допомогу дітям з тяжкими мовленнєвими порушеннями, а також ефективно здійснювати сімейний супровід і проводити консультування» [21, с. 175].

У наукових дослідженнях немає єдиного тлумачення сутності готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Насамперед варто розглянути значення поняття «готовність до професійної діяльності», яке трактується як «закономірний цілеспрямований результат визначеної спеціальної професійної підготовки фахівців, їх особистісно-мотиваційного ствердження, налаштованості на працю, уміння перемагати труднощі, їх освіти, самоосвіти, самовиховання, бажання досягти успіху та уміння долати перешкоди. Відповідно, професійною готовністю регулюється професійна діяльність фахівця, забезпечується її ефективність» [35, с. 204].

Водночас Т. Садова вважає, що професійна педагогічна діяльність повинна ґрунтуватись на певних параметрах готовності спеціаліста до неї, які включають такі компоненти: мотиваційно-цільовий (позитивне ставлення до діяльності, зацікавлення у самореалізації і самовдосконаленні); змістово-операційний (професійні уміння й навички, система знань) [45, с. 188]. На думку С. Чупахіної, Т. Потапчук, А. Лякішевої, готовність педагогів-логопедів становить «сформованість компетентностей професійної діяльності фахівця в галузі логопедії та готовність до їх реалізації умовах закладів освіти різного типу» [64, с. 162].

А. Каплієнко наголошує, що готовність майбутнього фахівця спеціальної освіти до командної роботи з батьками варто розглядати «як складну динамічну систему, що зумовлює спрямованість, стратегію та методи командної роботи, спрямованої на успішне виконання завдань в інклюзивному освітньому середовищі» [15, с. 65]. Дослідниця наголошує, що у структурі професійної готовності сучасного педагога-логопеда коло завдань розширюється, адже потрібно більше часу приділяти спілкуванню з батьками

дитини з порушеннями мовлення. Відтак можемо виокремити компонент психолого-педагогічної освіти батьків, яку здійснює логопед, працюючи над корекцією мовлення дитини.

Окрім цього, науковиця пропонує у структурі професійної діяльності логопеда розглядати когнітивний компонент, який передбачає обізнаність логопеда щодо партнерської взаємодії з батьками дитини, створення позитивного мікроклімату у команді «педагог-дитина-батьки» [15, с. 66]. Особливі вимоги сьогодні стосуються професійної підготовки педагогів-логопедів. Дослідники визначають їхню професійну компетентність як взаємодію різних складових, таких як теоретична основа, практичні навички, комунікативна здатність та особистісний розвиток [44, с. 168]. Ці елементи є важливими для проведення ефективної корекційно-розвивальної та виховної роботи з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення. При цьому слід враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та застосовувати сучасні методи, прийоми та інноваційні підходи у співпраці з цією категорією дітей та їх родинами з метою забезпечення необхідної підтримки.

У контексті структури професійної підготовки теоретична підготовка передбачає систему профільних знань щодо психофізичних особливостей розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення, природи мовленнєвого дефекту; методичного різноманіття реалізації корекційно-розвивальної роботи; психологічної взаємодії з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку, методів діагностування; організації співпраці учасників освітнього процесу. Практична складова передбачає сформованість того рівня знань, умінь і навичок, які сприятимуть організації ефективного корекційно-розвивального середовища, а разом із тим процесу виховання дитини, зокрема з тяжкими порушеннями мовлення.

О. Мартинчук вважає, що готовність логопеда до роботи за батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення, це – «це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора і виконавця програм інклюзивного навчання дітей з

порушеннями мовленнєвої діяльності, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність корекційного педагога успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [26, с. 132]. Дослідниця пропонує на основі узагальнення науково-теоретичних праць виокремлювати готовність логопеда до роботи з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення виокремлювати наступну структуру професійної компетентності з компонентами:

1) діагностико-аналітичний, що спрямований на вміння вчасно виявляти порушення та діагностувати його, передбачає вміння залучити в процес виявлення батьків, які часто проходять опитування, що відіграють важливу роль у формуванні напрямку корекційно-розвиткової роботи;

2) корекційно-розвивальний, тобто спрямований на формування вміння доречно планувати й організовувати корекційно-розвивальну роботу з урахуванням функцій батьків як провідного впливу на дитину;

3) дидактичний – визначає вміння послуговуватись доречно методами, прийомами та засобами для формування інклюзивного освітнього середовища разом із батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення;

4) виховний, який передбачає роботу логопеда і батьків у напрямку формування у дитини з тяжкими порушеннями мовлення суспільних норм і понять, що дозволить успішно соціалізуватись;

5) консультативний, тобто консультування батьків дитини з тяжкими порушеннями мовлення в освітньо-просвітницькому і психолого-педагогічному супроводі;

6) трансформаційний, який передбачає готовність логопеда пристосовувати можливості освітнього закладу та сімейного оточення до потреб корекційно-розвиткової роботи дитини з тяжкими порушеннями мовлення;

7) конструктивно-організаторський, що пов'язаний із умінням логопеда організовувати та планувати корекційно-розвиткову роботу дитини з тяжкими порушеннями мовлення з залученістю батьків;

8) комунікативний, який виступає найважливішим у формуванні співпраці логопеда з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення [15; 26].

Окремі науковці (А. Каплієнко, Н. Савінова, Н. Бабич та ін.) наголошують, що в готовності педагогів-логопедів, зокрема щодо співпраці з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення, важливими є певні його характеристики як профільного фахівця. Відтак вони пропонують виокремлювати: професійну готовність взаємодіяти з батьківським ресурсом у процесі реалізації обраного напрямку корекційно-розвиткової роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення; методологічну обґрунтованість; професійну направленість підготовки на етапі навчання у вищому навчальному закладі; активізацію самостійної навчально-пізнавальної діяльності для професійного вдосконалення після завершення навчання у ВНЗ; вміння здійснювати психолого-педагогічну консультативну роботу з батьками, що виховують дітей із тяжкими порушеннями мовлення [2; 15; 44].

Взаємодія педагога-логопеда з батьками у науковій літературі визначається як «процес погоджених впливів, гармонійних стосунків, що підпорядковані спільній меті, яка реалізується в спілкуванні «на рівних» та в спільній педагогічній діяльності» [15, с. 74]. У такий спосіб варто виділити такі складові цієї взаємодії, до яких належить: рівноправність учасників корекційно-розвиткового процесу; взаєморозуміння між суб'єктами корекційно-розвиткової роботи; колективне обговорення питань щодо корекційно-розвиткової роботи; активна позиція батьків щодо мовленнєвого розвитку дитини; взаємодопомога.

У структурі готовності майбутніх логопедів виокремлюють здатність долати виклики, які постають у побудові партнерської взаємодії, залежать від соціально-економічного статусу сім'ї і міжособистісних відносин у ній, де

виховуються діти з особливими освітніми потребами. Серед них можуть бути такі явища, як відмова усвідомлення батьками необхідності корекційно-розвиткової роботи з дитиною, відокремлена, ізольована робота логопеда і батьків, втрата довірливих стосунків, низький рівень мотивації батьків, втрата пізнавального інтересу, міжособистісні конфлікти в сім'ї, негативний психологічний мікроклімат в родині, зменшення ролі та відповідальності батьків у успішній реалізації корекційно-розвивального процесу тощо [21].

Структура готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення визначається його рівнем професійної підготовки у вищих навчальних закладах. Вагоме значення набуває розвиток особистості, який відзначатиметься свідомою, позитивною мотивацією до навчально-пізнавальної діяльності. Це впливатиме на формування і розвиток особистісних якостей [46]. Г. Якимчук вважає, що реалізація професійної діяльності логопеда повинна ґрунтуватись на дотриманні елементів її структури, до якої належить:

1) консультативно-роз'яснювальна і просвітницько-вихована діяльність, що сприятиме формуванню відповідного рівня педагогічної компетентності батьків щодо мовленнєвих порушень дитини, формування у них системи знань про корекційні прийоми для правильної звуковимови дитини, артикуляційні та дихальні вправи;

2) інформативна робота, адже важливим є «забезпечення батьків точною, зрозумілою інформацією стосовно результатів психолого-педагогічного вивчення їх дитини», що дозволить об'єктивно оцінювати прогрес дитини у корекційно-розвитковій роботі;

3) логопедично-педагогічна діяльність (психолого-педагогічний супровід), спрямована на формування у батьків поняття про особливості корекційно-розвиткової роботи їх дитини, закономірності реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії [66, с. 89-90].

У структурі професійної готовності педагогів-логопедів варто виокремити важливість вміння долати професійні труднощі у роботі з батьками, зокрема у їх залученні до корекційно-розвиткової роботи:

1. Низький рівень вмотивованості до корекційно-розвиткової роботи.
2. Надмірна зайнятість батьків.
3. Позиція батьків, що корекційно-розвивальна робота – турбота педагогів.
4. Батьки не усвідомлюють своєї ролі в освітньому процесі.
5. Батьки не звертають увагу на мовленнєві порушення дитини.
6. Батьки не усвідомлюють ролі логопеда у мовленнєвому розвитку дитини [3, с. 22].

Отже, у структурі готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення дослідники виокремлюють теоретичний і практичний компоненти. Окрім цього, у професійній готовності науковці пропонують розрізняти компоненти, які в сукупності формують компетентність логопеда як фахівця. Сучасному суспільству необхідні кваліфіковані фахівці-логопеди, які розуміють свою роль в швидкозмінних освітніх процесах, мають глибокі теоретичні знання, професійні вміння та навички. При цьому важливо, щоб вони вміли взаємодіяти з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення. Вони повинні бути готові до праці в умовах конкуренції та виявляти здатність до самонавчання, самопізнання і самовдосконалення.

Включення батьків у психолого-педагогічний процес через створення так званих сімейно-педагогічних комплексів, узгодження індивідуальних освітніх траєкторій, ознайомлення з педагогічними прийомами роботи та систематичне індивідуальне консультування значно покращують ефективність навчання та соціальну адаптацію дітей з особливими потребами.

На основі врахування актуальних умов освітнього процесу в Україні структура готовності педагога-логопеда у роботі з батьками потребує

оновлення і змістової, і діяльній сторін. Насамперед варто пам'ятати про особистісно-орієнтований підхід, спрямованість педагога на колективну роботу батьками, зі сім'єю дитини загалом з увагою до особливостей мовленнєвого розвитку і перспектив корекційної роботи. У такий спосіб цінності набуває практико-орієнтованість співпраці з батьками, пріоритетність розв'язання проблем, які стоять перед батьками дитини з порушеннями мовлення, націленість на результат, психологічний аспект взаємодії тощо.

Ми вважаємо за доцільне виокремлювати у структурі готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення такі структурні компоненти:

- 1) теоретичний, який слугує базовим для професійної діяльності логопеда, а також для взаємодії з батьківським ресурсом;
- 2) прикладний, що визначає компетентнісний потенціал професійної готовності педагога-логопеда реалізовувати корекційно-розвиткову роботу, зокрема й щодо співпраці з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, вміння планувати корекційну роботу й адаптовувати до змін в освітньому процесі;
- 3) психологічний – емоційно-ціннісне, свідоме ставлення до проблем виховання батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення, неупереджене ставлення до потреб сімейного оточення та формування інклюзивного освітнього простору з допомогою батьків;
- 4) комунікативний, який ґрунтується на вмінні послуговуватись відповідними навичками спілкування з метою встановлення контакту з батьками дитини, що має порушення мовлення, інформування щодо ходу корекційно-розвиткової роботи, залучення до активної взаємодії в межах освітнього процесу.

Важливо, що у структурі готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення вагомим фактором виступає особистість педагога, його внутрішній ресурс до взаємодії з батьками

як повноцінними учасниками освітнього процесу щодо корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення.

1.3. Роль взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення

Розвиток і формування особистості дитини – важливий процес для її становлення, який відбувається найперше у сімейному оточенні, а згодом – у закладах освіти. Дошкільник вік – особливий період, коли розвиток дитини відбувається з переважанням взаємодії з дорослими: батьками чи педагогами. Наявність у дитини, зокрема дошкільного віку, порушень мовлення зумовлює необхідність у посиленому педагогічному супроводі та потребі батьків отримувати додаткові психолого-педагогічні знання, у тому числі ті, які безпосередньо стосуються особливостей їх дитини. У такий спосіб роль батьків – один із важливих компонентів ефективності корекційно-розвиткової роботи для дитини, що має тяжкі порушення мовлення.

У статті 8 Закону України «Про дошкільну освіту» вказано, що сім'я повинна сприяти отриманню дитиною освіти в дошкільних або інших навчальних закладах або забезпечити відповідну освіту вдома. Також підкреслено, що відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від відповідальності за її виховання, розвиток та навчання в родинному оточенні. У зв'язку з цим Ю. Рібцун наголошує на важливості того, що батьки або опікунські особи мають бути свідомі своєї відповідальності перед суспільством і державою за розвиток, виховання та навчання дітей, а також за їх життя, здоров'я та гідність [41, с. 33].

Оскільки для дитини раннього віку сім'я має вирішальне значення для її розвитку, завдання логопеда полягає в зміцненні ролі батьків у вихованні і розвитку дитини. Важливо сприяти сім'ї у впровадженні розвивальних і допоміжних стратегій у щоденний режим, допомагати виявляти і розвивати власні ресурси для вирішення проблем та потреб дитини [1, с. 45]. Часто трапляються випадки, коли батьки дитини з тяжкими порушеннями мовлення

докладають значні зусилля до подолання труднощів мовлення, зокрема залучають надто багато фахівців, ініціюють додаткові розвиткові заняття, проте така надмірна активність може призвести до виснаження самої дитини, а відтак неефективності корекційно-розвиткової роботи [66, с. 88]. Окрім цього, бувають і зворотні ситуації, в яких батьки не визнають наявності труднощів мовленнєвого розвитку своєї дитини. Очевидно, що кваліфікована допомога логопеда не стане в такому випадку визначальною, оскільки батьки не прислухатимуться до професійних порад педагога, завдання якого – не перенавантажити дитину, а створити максимально комфортні умови для її мовленнєвого розвитку.

Важливою складовою роботи над усуненням мовних порушень у дітей є партнерська взаємодія між логопедом і батьками. Недостатня освіченість батьків щодо патології та корекції мовлення, недооцінка важливості раннього виявлення мовних аномалій та їхнього вчасного впливу, а також неправильні уявлення про мовлення дітей, підкреслюють необхідність спільної праці на всіх етапах корекції. В. Ніколаєнко з цього приводу висуває таку думку: «Свідома участь батьків у корекційному процесі обов'язкова і надзвичайно важлива, тому що, по-перше, родина – це єдиний і природний простір, що оточує дитину від моменту її появи на світ. Саме в родині дитина набуває початкового досвіду вербального спілкування. По-друге, тільки у батьків є можливість щодня закріплювати сформовані на логопедичних заняттях навички в процесі живого, безпосереднього спілкування з дитиною» [31, с. 56].

У такий спосіб у роботі логопеда з дитиною з тяжкими порушеннями мовлення співпраця з батьками, їх підтримка – цінний ресурс реалізації корекційного процесу, адже лише батьки мають можливість щоденно закріплювати мовленнєві навички під час активного спілкування зі своєю дитиною [8, с. 434]. Т. Коломоєць визначає роль взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення насамперед у практичній діяльності у системі «дитина-батьки». Вона наголошує, що провідним у залишається дитиноцентричний підхід зі створенням педагогічно-

сімейного комплексу. На її переконання, у такому випадку діяльність логопеда спрямована на включеність батьків в корекційно-виховний процес, узгодження з батьками індивідуальної освітньої траєкторії дитини, інформування про особливості обраних педагогічних прийомів корекційної роботи, дотримання систематичності в індивідуальному консультуванні [20, с. 122].

У такий спосіб налагодженість взаємодії логопеда з батьками сприяє вагомому підвищенню ефективності корекційно-розвиткової та водночас соціальної адаптації дитини з тяжкими порушеннями мовлення. Дослідники наголошують, що робота педагога-логопеда зі сім'єю, що виховує дитину з тяжким порушенням мовленнєвого розвитку, спрямована на: надання кваліфікованої підтримки батькам; допомогу близьким дорослим у створенні комфортного сімейного оточення для повноцінного розвитку дитини; створення умов для активної участі батьків у вихованні та навчанні дитини; формування адекватних взаємин між дорослими та їхніми дітьми [19; Коломоєць].

Значення взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення переоцінити важко, оскільки від його професійної готовності, вміння застосовувати отримані знання під час реалізації корекційно-розвиткової роботи, проявляти емпатію до сім'ї, в якій виховується така дитина, залежить розвиток не лише мовленнєвих умінь дитини, а й формування особистості, соціалізація тощо. Як слушно зауважує Г. Якимчук, за умов, коли «батьки та спеціалісти стають партнерами, вдається досягнути набагато більших результатів» [66, с. 88].

У сучасній психолого-педагогічній літературі важливим напрямком роботи логопеда зі сім'ями, які виховують дітей із тяжкими порушеннями мовлення, виокремлено логопедичний супровід як окремий напрям роботи педагога. Він розглядається як взаємодія логопеда з учасниками корекційно-розвиткового процесу: дитина, батьки, педагогічні працівники. О. Фадеева наголошує, що в такому випадку роль роботи логопеда залежить від контакту

з батьками, єдності вимог їх спільних вимог щодо корекції мовлення дитини, методичного підґрунтя [53, с. 193].

Науковці наголошують на важливості втілення інформаційної роботи логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, адже поінформованість, вчасне отримання інформації щодо особливостей розвитку дитини, її мовленнєвого порушення, дозволить педагогу залучати батьків як повноцінних учасників освітнього процесу. Основні завдання інформаційної роботи з батьками, які виокремлюють дослідники, передбачають такі аспекти:

1. Забезпечення задоволення потреб дітей з порушеннями мовлення в їх інтелектуальному, культурному та моральному розвитку.
2. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей раннього віку.
3. Організація та проведення навчально-виховної, методичної і дослідно-експериментальної роботи з подолання мовленнєвих порушень на високому професійному рівні.
4. Постійне удосконалення методики проведення різних видів занять та їх навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення.
5. Підвищення професійної кваліфікації вчителів-логопедів.
6. Організація та проведення педагогічних експериментів з пошуку та впровадження нових інформаційних технологій навчання.
7. Обмін досвідом між логопедами, вихователями та іншими фахівцями.
8. Організація взаємодії з батьками дітей.
9. Вивчення досвіду роботи інших навчальних закладів [6; 15].

В. Кисличенко у зв'язку з цим пропонує виокремлювати поняття «логоінформування», під яким розуміє «надання батькам інформації щодо закономірностей типового та нетипового мовленнєвого розвитку, причин та наслідків мовленнєвих порушень, проявів порушень мовлення» [18, с. 83-84]. У такий спосіб роль логопеда у взаємодії з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, на думку дослідниці, окреслена дотриманням поетапності логоінформування.

Насамперед педагогу варто подбати про створення логоінформаційного поля для батьків, в якому вони зможуть об'єктивно оцінити відповідність рівня мовленнєвих навичок своєї дитини з нормотиповим. Опісля варто продовжити співпрацю щодо деталізації особливостей порушень мовлення у дитини, яка характеризується різними формами взаємодії з батьками (консультація, лекція, семінари, індивідуальні заняття тощо) [15, с. 85].

Слушно зауважує Т. Коломоєць про те, що роль логопеда у взаємодії з батьківським ресурсом набуває вагомості у випадку, коли в освітньому закладі пріоритетністю відзначається цей напрям його роботи, що забезпечить «ефективність реалізації завдань освітньо-корекційного процесу та оволодіння дитиною потрібними компетенціями, які у майбутньому сприятимуть успішній соціальній адаптації» [20, с. 123]. Дослідниця взаємодії педагогів спеціальної освіти з батьками О. Гаяш справедливо наголошує, що співпраця повинна формуватися на основі командної роботи, і впровадження гнучких методів і форм командної роботи, тренінгів із «формування командної взаємодії в процесі психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами», які дозволять ефективно сформувати компетентність «здатність працювати в команді» [6, с. 95].

Т. Цегельник і В. Поліщук у зв'язку з цим виокремлюють оптимізацію взаємодії з сім'єю завдяки дотриманню сімейноцентричного принципу [56, с. 55]. На їхню думку, це окреслює визначальну роль у корекційній психолого-педагогічній роботі логопеда, яка потребує широкого залучення середовища розвитку дитини, до якого належить і сім'я на рівні з закладом освіти.

Для забезпечення ефективності корекційно-розвиткової роботи, над якою логопед працює як провідник, О. Гук на основі власного практичного досвіду пропонує визначати такі провідні завдання у діяльності педагога, які детермінують його роль у взаємодії з батьківським ресурсом встановлення партнерських стосунків з сім'єю дитини з тяжкими порушеннями мовлення; сформувати атмосферу спільних інтересів, емоційної включеності у процес корекції мовленнєвих порушень; підвищувати психолого-педагогічну

освіченість батьків щодо мовленнєвого розвитку їх дитини; залучати батьків у проведення педагогічного спостереження за дитиною, формувати у них вміння робити об'єктивні висновки; допомагати батькам зберігати емоційну стабільність при виникненні труднощів у процесі корекційно-розвиткової роботи для забезпечення комфортних умов дитині з тяжкими порушеннями мовлення та ін. [8, с. 435].

Очевидно, що роль батьківського ресурсу у мовленнєвому розвитку дитини, що має тяжкі порушення мовлення, визначальна, проте при цьому варто пам'ятати, що тільки у співпраці з педагогом-логопедом формуватиметься ефективність корекційно-розвиткової роботи. Як зазначає І. Фадєєва, «правильно організована система взаємодії учителя-логопеда та вихователя з батьками дозволяє їм стати більш компетентними в питаннях розвитку мовлення, усвідомлено брати участь у процесі корекції мовлення дітей і їхньому вихованні» [55, с. 193].

В. Кисличенко пропонує розглядати неперервний логопедичний супровід дитини з тяжкими порушеннями мовлення лише з урахуванням активної участі батьків: «Неперервність логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення, забезпечується відповідним до вікової періодизації змістом роботи з урахуванням сімейно-суспільної форми виховання» [18, с. 83].

На її думку, роль логопеда у цьому процесі визначена рядом професійних завдань: формування у батьків логопедичної компетентності, що входить до педагогічної культури; створення розвиткового мовленнєвого середовища вдома, яке допоможе активізувати корекційно-розвиткову роботу; діагностування та контроль розвитку мовлення на основі залучення батьків дитини; вчасна логопедична та логопсихологічна допомога; позитивна емоційна взаємодія зі сім'єю дитини з тяжкими порушеннями мовлення [18, с. 83].

Ю. Рібцун у процесі аналізу взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з порушеннями мовлення одним із визначальних факторів вважає

доцільність у виборі форм та видів співпраці. Відтак, на думку науковиці, такий вибір повинен враховувати значну кількість факторів, до яких належать зокрема життєва компетенція батьків, рівень соціального благополуччя, освітній рівень, бажання співпрацювати [41, с. 35]. Г. Якимчук наголошує, що роль логопеда у взаємодії з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення, визначальна для розвитку дитини, адже педагог «допомагає батькам подолати неконструктивні установки, дозволяє зрозуміти причини труднощів розвитку та поведінки дитини, спрогнозувати можливі варіанти її індивідуального розвитку, прийняти рекомендації спеціаліста як інструмент власної діяльності з виховання та розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями» [66, с. 92].

Із введенням воєнного стану в Україні діяльність педагога-логопеда, а разом із тим ефективність корекційно-розвиткової роботи зазнала змін та потребує залучення додаткових ресурсів. У такому випадку особливої актуальності набуває співпраця логопеда з батьками, які в партнерській взаємодії можуть сприяти розвитку мовлення дитини з тяжкими його порушеннями.

Роль взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення з урахуванням організації освітнього процесу в умовах воєнного стану розглядають М. Забар і Н. Федорченко. Дослідниці вважають, що важливою стає очно-дистанційна форма роботи, тобто сім'я, яка визначальна у процесі розвитку дитини, а тому перспективним напрямком роботи педагога-логопеда постає вивчення практичних аспектів впровадження сучасних засобів дистанційної роботи з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення.

При цьому варто обирати ті форми співпраці, які сприятимуть врахуванню індивідуальних особливостей дитини та технічних можливостей сім'ї [11, с. 205]. І. Фадєєва зауважує, що сучасні інформаційні технології у корекційно-розвитковій роботі стають засобом її осучаснення. Дослідниця пропонує обирати платформу для занять, на якій педагог-логопед може у

зручний спосіб розміщувати навчальні матеріали, покликання на електронні ресурси для того, щоб оптимізувати співпрацю з батьками [11, с. 205].

Як зауважує О. Бистранівська, сучасне суспільство характеризується кризою сімейного виховання, що в умовах корекційно-розвиткової роботи створює перешкоди у роботі з батьками в організації корекційно-розвиткової роботи. Окрім цього, за спостереженнями «об'єктивними причинами, що перешкоджають встановленню партнерських відносин логопеда з родиною є економічний стан сім'ї, високий рівень зайнятості батьків, втома, сімейні проблеми, пасивність батьків, надмірне захоплення гаджетами, комп'ютерними іграми» [3, с. 22].

Завдання вчителя-логопеда у взаємодії з батьками полягає у впорядкуванні, регулюванні та координації корекційних, розвивальних, виховних, освітніх та оздоровчих заходів, спрямованих на дитину з мовленнєвими порушеннями. Для успішного подолання мовленнєвих порушень та розвитку мовленнєвої діяльності, яка забезпечує ефективне навчання, необхідна тісна співпраця всіх учасників освітнього процесу [3, с. 23].

Отож, роль взаємодії логопеда з сімейним оточенням дитини з тяжкими порушеннями мовлення проявляється в багатоаспектності його професійної діяльності, бо він сприяє формуванню у батьків глибокого розуміння проблеми дитини і надає їм інформацію про методи і техніки корекції мовлення. Він також проводить індивідуалізовані консультації з батьками, де вони отримують поради та рекомендації щодо того, як допомагати дитині вдома. Логопед допомагає батькам створити стимулююче мовленнєве середовище вдома, пропонує поради щодо того, як інтегрувати мовленнєві вправи у повсякденні ситуації. Він співпрацює з батьками у вирішенні практичних питань, пов'язаних з мовленням дитини, таких як вибір доречних іграшок чи книг, розвиток спеціальних режимів, що сприяють мовленню, а також використання спеціалізованих технологій і програм.

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ

У цьому розділі з'ясовано, що професійна підготовка майбутніх логопедів в Україні повинна враховувати важливість співпраці з батьками дітей із порушенням мовлення. Ефективна комунікація з батьками є ключовим фактором у корекційній роботі, оскільки спільні зусилля сприяють більшій успішності дитини. Взаємодія з батьками допомагає логопеду краще зрозуміти потреби дитини й адаптувати корекційні методи до її індивідуальних особливостей. Підготовка спеціалістів має включати практичні заняття і тренінги, що розвивають навички ефективної комунікації.

Психолого-педагогічна підтримка батьків також є важливою складовою, оскільки їх емоційний стан може впливати на мовленнєвий розвиток дитини, тому логопеди повинні бути готовими до роботи в різних умовах, включаючи кризові ситуації. Необхідно вдосконалювати освітні програми, щоб підготувати фахівців, здатних адаптуватися до нових викликів. Співпраця може стати рушійною силою у забезпеченні інклюзивної освіти.

Готовність майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення є важливим аспектом сучасної педагогічної практики. Сучасні освітні умови вимагають і професійних знань, і вміння налагоджувати партнерські стосунки зі сім'ями. Взаємодія між логопедом і батьками є ключовою для успішної корекційно-розвиткової роботи, адже вона забезпечує комплексний підхід до розвитку дитини. Важливим є також усвідомлення батьками своєї ролі у навчальному процесі, що сприяє більшій ефективності корекційних заходів. Встановлення довірливих відносин між логопедом і батьками створює сприятливий мікроклімат для розвитку дитини, є ключовою для успішного корекційно-розвиткового процесу.

Батьки відіграють важливу роль у підтримці розвитку мовленнєвих навичок, тому їхня свідома участь у дозволяє формувати комфортне середовище для дитини, що, в свою чергу, сприяє її соціалізації та розвитку. Однак важливо уникати їх надмірної активності, яка може призвести до виснаження дитини. Логопед має здійснювати професійний супровід, надаючи

батькам необхідні знання і підтримку для ефективного подолання мовленнєвих труднощів. Успіх корекційно-розвиткової роботи залежить від злагодженої співпраці між батьками і фахівцями, що дозволяє досягати значних результатів у подоланні труднощів мовленнєвого розвитку дітей.

РОЗДІЛ II

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

2.1. Технології впровадження та етапи формування роботи логопеда з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення

У сучасній логопедичній практиці перед педагогом постає багато завдань, які він повинен вирішити для ефективно організації корекційно-розвиткової роботи, зважаючи на професійні функції. Робота логопеда передбачає багатоаспектність, оскільки він повинен працювати і з дитиною, і з її батьками, які повною мірою визнані учасниками освітнього процесу. Він працює над забезпеченням розвивального освітнього середовища для дітей, що мають порушення мовлення, тож повинен враховувати різні аспекти їх життя, особливості мовленнєвого розвитку, індивідуальні риси характеру тощо. Дослідники (М. Забара, Н. Федорченко, Л. Черніченко, А. Каплієнко), виокремлюють відповідні умови формування інклюзивного освітнього простору, до яких належить діагностування мовлення дитини; встановлення діагнозу щодо особливостей мовленнєвого розвитку; психологічна готовність і дитини, і батьків до корекційно-розвиткової роботи; формування індивідуальної освітньої траєкторії; командна робота з батьками [11; 14; 59].

Ми вважаємо, що доречно доповнити цей перелік дотриманням принципів універсального дизайну навчання, який дозволяє формувати корекційно-розвиткову роботу з урахуванням потреб усіх її учасників, а відтак і батьків, співпраця логопеда з якими дає змогу ефективно долати труднощі мовленнєвого розвитку дитини, що має тяжкі порушення мовлення.

Взаємодія педагога-логопеда з батьками дитини з порушеннями мовлення визначає вагомі фактори успішності його роботи з нею, тому постає

необхідність у дотриманні поетапності співпраці, яка передбачає відповідну послідовність дій і кроків. На нашу думку, ґрунтовним дослідженням у цьому напрямку є праця Г. Якимчук [65], в якій дослідниця пропонує диференціювати алгоритм, що вміщує п'ять етапів. Ми їх доповнили, деталізували, тому можемо виокремити таку послідовність:

1. *Початковий етап (ознайомлювальний)*, який передбачає встановлення контакту з батьками дитини з порушеннями мовлення, що дозволяє педагогу вивчити анамнез, особливості її мовленнєвого та немовленнєвого розвитку, а також проаналізувати те, як батьки ставляться до цих особливостей. Важливо, що логопед повинен також з'ясувати рівень їх поінформованості про порушення й очікувані результати корекційно-розвиткової роботи. Батьки можуть надати важливу інформацію про свою дитину, оскільки постійно взаємодіють з нею в різних ситуаціях, отримуючи дані про темперамент дитини, її риси характеру та події, що сталися в сім'ї і можуть впливати на емоційний стан.

На першому рівні взаємодії формується загальне уявлення про проблеми дитини і її сім'ї. Важливо, щоб батьки правильно зрозуміли позицію спеціаліста і його погляди на проблеми родини, тому доцільно буде не лише отримати інформацію від них, але й перевірити, як сприйняли її від педагога.

2. *Повідомлення результатів психолого-педагогічного вивчення дитини* як окремий етап взаємодії з батьками передбачає, що логопед забезпечує їх об'єктивною інформацією про вікові особливості мовленнєвого та психічного розвитку, етапи становлення функції мовлення, особливостей розвитку їх дитини і причин порушення мовлення, прояви у спілкуванні, вплив на особистісних розвиток і припущення щодо корекційно-розвиткової роботи.

Цей підхід на етапі повідомлення результатів дозволяє батькам усвідомити потенційні можливості їхньої дитини та перспективи її розвитку, що допоможе визначити умови для навчання і виховання. Важливим показником успішної взаємодії на цьому етапі є формування у батьків реалістичного уявлення про стан дитини та адекватних очікувань щодо

подолання мовленнєвого порушення, включаючи терміни, методи та вимоги до мовлення дитини на поточному рівні.

Як зауважує Г. Якимчук, тактовне спростування ілюзій про швидке усунення мовленнєвих проблем та підкреслення оптимістичних перспектив розвитку дитини у належно організованому середовищі є важливими завданнями фахівця. Ключовим викликом на цьому етапі є допомога батькам у розумінні реальних потреб дитини і її розвитку. Важливо також обговорити можливі труднощі соціального розвитку дитини через мовленнєві порушення та роль батьків у процесі психолого-педагогічного та корекційно-розвиткового супроводу. Спеціаліст має надати достовірну інформацію про існуючі корекційно-розвиткові програми, можливості отримання відповідних послуг, а також про права й обов'язки батьків в організації корекційного навчання та задоволенні освітніх потреб дитини з тяжкими мовленнєвими порушеннями.

3. *Планування участі батьків дитини, що має тяжкі порушення мовлення, у формуванні корекційної програми через врахування їх думки та позиції.* Для цього логопед повинен визначити потенційно корисні напрями залучення, щоб досягти максимальної ефективності від корекційно-розвиткової роботи.

4. *Участь батьків у проведенні моніторингу з розвитку мовлення дитини.* На цьому етапі логопед співпрацює з батьками для дослідження ефективності обраної індивідуальної освітньої траєкторії, оцінки власної роботи.

5. *Залучення/включення батьків дитини з порушеннями мовлення у корекційно-розвиткову роботу:* втілення цього етапу повинно здійснюватись за наявності повної згоди або ініціативи батьків, що може варіюватись від відвідування окремих моментів освітнього процесу до забезпечення безперервності корекційно-розвиткового впливу на дитину заняттями вдома. [65, с. 202-203].

У такий спосіб взаємодія набуває комплексного характеру, оскільки передбачає їх включеність в освітній процес на рівні повноправних учасників. У зв'язку з цим дослідниця питання співпраці логопеда і батьків дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення В. Погребняк вважає за доречне дотримуватись у цьому процесі такого алгоритму:

1. Ознайомитись із вимогами ЗДО та загальновиховними і корекційно-реабілітаційними завданнями.
2. Спланувати напрямки професійної діяльності.
3. Провести логопедичне обстеження дитини на основі залучення батьків.
4. Впроваджувати корекційно-розвиткові завдання спільно з батьками.
5. Інформувати сімейне оточення дитини щодо важливості та розвитку мовлення вдома.
6. Виокремити соціоадаптаційні труднощі у зв'язку труднощами спілкування дитини для подальшого їх усунення [33, с. 84].

Дещо детальніше вивчила початковий етап роботи О. Бистранівська, яка проаналізувала взаємодію логопеда з батьками дитини початкових класів, що має порушення мовлення, і виокремила насамперед необхідність надання інформації і формування у батьків мотивації до корекції мовлення. Важливо при цьому коректно й об'єктивно донести інформацію до сімейного оточення.

Варто, на думку дослідниці, обирати ту форму надання інформації, яка дасть позитивний результат батьківські збори, групові чи індивідуальні консультації, відкрите логопедичне заняття, створення групи для батьків/сторінки педагога-логопеда у соціальних мережах з метою надання інформації та відповідей на запитання [3, с. 23-24]. Ми вважаємо, що доречно виокремити такі етапи формування роботи логопеда з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення:

- 1) *діагностувально-ознайомлювальний*, під час якого педагог повинен максимально уважно проаналізувати й особливості мовленнєвого

розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення і залучення батьків до вирішення труднощів дитини;

2) *мотиваційний* – формування у батьків дитини з порушенням мовлення стійкої внутрішньої мотивації до активної участі та зацікавленості в необхідності ефективної корекційно-розвиткової роботи;

3) *інформаційний* – ознайомлення батьків дитини з тяжкими порушеннями мовлення про результати діагностування, особливості мовленнєвих труднощів, що наявні у дитини і можливі шляхи їх подолання чи корекції;

4) *прогностичний*, на якому логопед на основі командної взаємодії з батьками формує індивідуальну освітню траєкторію корекційно-розвиткової роботи дитини з тяжкими порушеннями мовлення з урахуванням їх участі для збереження неперервності освітнього процесу;

5) *безпосереднє проведення корекційно-розвиткової роботи*, у ході якої логопед залучає батьків у проведення занять, інформує їх про результати роботи з дитиною, заохочує до проведення занять чи вправ вдома для подолання труднощів мовлення дитини;

6) *аналітичний*, який передбачає зворотний зв'язок від батьків для коригування корекційно-розвиткової роботи, прийомів і методів роботи з дитиною, що дозволить сприяти підвищенню ефективності подолання труднощів мовленнєвого розвитку.

Можемо стверджувати, що на кожному з етапів існує відповідна технологія впровадження роботи з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, вибір якої залежить від її індивідуальних особливостей (закономірності навчально-пізнавальної діяльності, психоемоційний стан, особливості пам'яті, уваги тощо), включеності батьків у вирішення труднощів мовленнєвого розвитку, їх поінформованості щодо труднощів розвитку мовлення дитини тощо.

Під час впровадження *діагностувально-ознайомлювального* етапу роботи з батьками варто проводити *індивідуальні* консультації, завданням яких

буде обговорення стану дитини та її прогресу, надання рекомендацій щодо домашніх завдань та вправ, відповіді на запитання та роз'яснення методик корекційної роботи, опитування (анкетування) батьків. Доречно також скористатись проведенням *практичних тренінгів* для батьків, де вони можуть поділитись досвідом того, як можна навчитися застосовувати корекційні методики вдома; провести *семінар*, спрямуванням якого буде ознайомлення з батьками, виявлення рівня їх поінформованості щодо розвитку дитини.

Мотиваційний та інформаційний етап можна поєднувати за умов високого рівня педагогічної освіченості батьків щодо мовленнєвого розвитку їх дитини, тому доречно скористатись такими технологіями:

- 1) розробка і розповсюдження інформаційних матеріалів (брошур, буклетів) про особливості розвитку мовлення та методи корекції;
- 2) взаємодія через сторінку в соціальних мережах чи електронний ресурс освітнього закладу, здобувачем освіти якого є дитини з тяжкими порушеннями мовлення;
- 3) використання засобів дистанційного зв'язку для оптимізації співпраці з батьками дитини (месенджери, аудіо-, відеоматеріали, електронні ресурси);
- 4) проведення тренінгів і семінарів, під час яких варто навчати батьків технікам стимулювання мовленнєвої активності дитини, прийомам і методам розвитку мовлення;
- 5) створення підтримуючої спільноти батьків для обміну знаннями та порадами.

Прогностичний етап найбільш доцільно впроваджувати за допомогою індивідуальних бесід, які дозволять врахувати позицію батьків, об'єктивно за допомогою педагога-логопеда сформулювати напрямки корекційно-розвиткової роботи, її завдання та цілі. Окрім цього, логопеду варто залучити інших педагогів для повноцінної оцінки стану дитини на основі аналізу анамнезу.

Етап *безпосереднього проведення корекційно-розвиткової роботи* теж потребує включення батьків дитини з тяжкими порушеннями мовлення, тому

доречно при можливості запрошувати їх на відкрите логопедичне заняття, залучати до проведення окремих елементів занять вдома, щоб зберегти наступність у формуванні відповідних умінь і навичок для мовленнєвого розвитку дитини. На цьому етапі логопеду доречно буде організувати спільні заходи, під час яких батьки можуть спостерігати за роботою педагога та навчатися взаємодії з дитиною.

Для професійної діяльності педагога-логопеда важливим є також *аналітичний* етап у взаємодії з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення. Під час цього логопеду можна скористатись такими технологіями:

- 1) діагностування за допомогою опитування (анкетування) щодо результатів корекційно-розвиткової роботи;
- 2) надання батькам рекомендацій щодо подальшої роботи та підтримки мовленнєвого розвитку дитини;
- 3) проведення індивідуальних бесід для детального обговорення стану дитини та їх вражень від корекційної роботи;
- 4) використання структурованих бесід для систематичного збору якісних даних;
- 5) організація регулярних діагностичних консультацій, на яких батьки можуть обговорити спостереження за дитиною та отримати рекомендації;
- 6) ведення батьками журналів спостережень за дитиною вдома з фіксацією успіхів, труднощів та змін у поведінці;
- 7) проведення групових обговорень та воркшопів, де батьки можуть ділитися досвідом і отримувати кваліфіковані логопедичні рекомендації.

Враховуючи важливість ролі поетапності роботи педагога-логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення в корекційно-розвитковій роботі, вважаємо за доцільне приділяти цьому значну увагу в процесі його професійної підготовки, адже в такий спосіб формуватиметься освітнє середовище дитини, спрямоване на її потреби. Період здобуття вищої освіти— основа формування бази тих теоретичних знань, які забезпечуватимуть у

подальшій професійній діяльності успішну взаємодію з батьками дитини, що має мовленнєві порушення.

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки у межах професійної підготовки бакалаврів освітньо-професійної програми передбачено дисципліну «Логопедичне партнерство у системі спеціальної освіти» (автор – І. Брушневська), метою вивчення якої є формування навичок консультування батьків з психофізичними порушеннями розвитку, вміння використовувати різні форми роботи з ними і діагностувати особливості взаємин із педагогом-логопедом [4]. У ній виокремлено 7 тем, спрямованих на вивчення закономірностей логопедичного партнерства, напрямків і форм взаємодії логопеда з батьками, а також на формування вміння діагностувати взаємини і планувати просвітницьку діяльність.

На нашу думку, її доцільно доповнити темами, які дозволять логопеду вивчити особливості взаємодії з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану, а відтак – дистанційної чи змішаної форм навчання, які в залежності від умов роботи дозволять уникнути освітніх втрат. Варто також подбати про підвищення цифрової компетентності логопедів, яка дозволяє розширювати горизонт професійних умінь і навичок. Ґрунтовна база теоретичних знань повинна застосовуватись майбутніми педагогами-логопедами під час проходження практики, адже таким чином у професійній підготовці майбутнього логопеда це буде забезпечувати успішну професійну реалізацію.

Ефективна робота логопеда з батьками дітей, які мають тяжкі порушення мовлення, є ключовою складовою комплексної реабілітації і підтримки дитини, її розвитку. Технології впровадження цієї роботи і її етапи мають бути систематичними, послідовними й інтегрованими, щоб забезпечити максимальний результат у корекції мовленнєвих порушень. Робота майбутнього логопеда з батьками дітей є багатокомпонентним процесом, що включає й інформаційно-просвітницьку діяльність, і практичну підтримку, а разом із тим – психологічне консультування. Інтеграція виокремлених етапів

забезпечує системний підхід до корекційно-розвиткової роботи, який максимально залучає батьків до процесу і сприяє успішній мовленнєвій реабілітації дитини.

2.2. Методика дослідження готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення

Готовність у структурі професійної підготовки на етапі здобуття освіти займає важливе місце в індивідуальній професійній траєкторії майбутнього спеціаліста. У сучасній педагогічно-корекційній освіті це слугує запорукою професійної реалізації педагога, зокрема у сфері інклюзивної освіти. Для того, щоб професійна підготовка була ефективною і результативною, варто актуалізувати діагностику майбутніх логопедів, щоб визначити прогалини у професійних компетентностях. Дослідження готовності майбутніх логопедів є важливою складовою підготовки фахівців у цій сфері, адже в сучасних умовах це визначає результат корекційно-розвиткової роботи.

Методика діагностики професійної готовності логопедів до співпраці з батьками включає спеціально сформовану систему методів, які дозволяють врахувати корекційної роботи логопеда з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення, і проаналізувати рівень здобутої професійної компетентності, професійну спрямованість, рівень теоретичних знань про організацію роботи логопеда і батьків, закономірності підходу до самоосвіти. Сформована нами методика передбачає такі компоненти:

- 1) діагностування рівня професійного спрямування майбутніх педагогів-логопедів (за Т. Д. Дубовицькою);
- 2) визначення рівня професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу;
- 3) встановлення рівня сформованості професійних умінь до взаємодії з батьками дитини, що має порушення мовлення;

4) аналіз навичок майбутнього логопеда щодо відкритості і співпраці в умовах інклюзивної освіти [62].

Відповідно до кожного компонента методики було виокремлено показники стану сформованості і теоретичних знань у майбутніх логопедів, і прикладних навичок, які в сукупності впливають на рівень професійної компетентності. За основу нами виокремлено показники дитиноцентричного принципу у співпраці з батьками, який передбачає такі критерії у роботі: усвідомлення закономірностей нормотипового і патологічного мовленнєвого розвитку у дитини з тяжкими порушеннями; вміння аналізувати причини мовленнєвого порушення дитини, наслідків і подолання труднощів, спричинених тяжкими порушеннями мовлення; оволодіння основними теоретичними положеннями про тяжкі порушення мовлення у дітей різного віку; засвоєння методичних особливостей взаємодії з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення.

Важливим компонентом у професійній підготовці логопедів є мотиваційний, тому ми оцінювали її а такими показниками, як-от внутрішня мотивація до навчання впродовж життя, самоосвіти; бажання працювати з дітьми з порушеннями мовлення; усвідомлене прагнення сприяти мовленнєвому розвитку дитини, що має тяжкі мовленнєві порушення; прагнення майбутнього логопеда залучати батьків дитини з тяжкими порушеннями мовлення як повноправних учасників сучасного освітнього процесу [18, с. 15].

Згідно з першим компонентом обраної нами методики дослідження емпіричне вивчення дозволяє дослідити професійну мотивацію студентів і їхню прихильність до обраної професії, що є критично важливим для ефективної комунікації і роботи з батьками. Вона дає змогу проаналізувати мотиваційні установки і готовність студентів до співпраці з батьками дітей, які мають тяжкі порушення мовлення. Матеріали вміщено в *Додатку А*.

Анкета дозволяє вивчити різні аспекти професійного вибору майбутніх логопедів, серед яких професійна мотивація; ставлення до обраної професії;

вплив зовнішніх обставин на вибір професії; інтерес до подальшого розвитку та самовдосконалення. Загальний підхід до аналізу відповідей ґрунтується на їх кількісній оцінці – кожен збіг із ключем передбачає оцінювання (1 бал). Результати аналізу дають змогу розділити респондентів на три основні групи: низька мотивація і потреба у професійній переорієнтації (до 7 балів); середній рівень – потреба у її підвищенні (7-9 балів); високий рівень і готовність до подальшого розвитку (понад 9 балів).

Оцінка професійного вибору важлива для того, щоб зрозуміти, чи зможе майбутній логопед не тільки виконувати професійні обов'язки, але й ініціювати процес розвитку і вдосконалення корекційної роботи. Високий рівень мотивації передбачає, що майбутній фахівець активно розвиватиметься, шукатиме нові методи для поліпшення результатів терапії, зокрема через активну співпрацю з батьками. Твердження, спрямовані на оцінку прагнення студентів взаємодіяти з колегами і батьками демонструють готовність студентів вивчати додаткову літературу та опановувати нові методи комунікації, які є основою успішної співпраці.

Якщо майбутній логопед не готовий до самостійного пошуку нової інформації, то йому складніше буде знайти спільну мову з батьками, що може вплинути на успіх корекційної роботи. Питання, що стосуються особистісного розвитку і самооцінки свідчать про розуміння значення професії для власної реалізації. Такі запитання важливі для визначення того, наскільки майбутні логопеди бачать себе у довгостроковій перспективі в обраній галузі.

Робота логопеда передбачає і корекцію мовленнєвих порушень, й активну участь у процесі інформування батьків дітей із порушеннями мовлення, які повинні бути обізнані про процес і методи лікування, брати участь у корекційно-розвитковій роботі, адже відіграють ключову роль у закріпленні набутих навичок у домашньому середовищі. Майбутні логопеди, які продемонстрували високий рівень мотивації, з більшою вірогідністю зможуть ефективніше взаємодіяти з батьками, забезпечуючи їм необхідну підтримку в процесі мовленнєвого розвитку дитини.

Відповідно до актуальних умов освітнього процесу в Україні (карантинні обмеження, воєнний стан) майбутній логопед повинен ефективно співпрацювати з батьками навіть за умов дистанційної роботи, тому варто підвищувати рівень цифрової компетентності. Запропонований другий компонент методики дозволяє визначити рівень професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу. Із матеріалами можна ознайомитись у *Додатку Б*.

Метою цієї анкети є оцінка рівня готовності майбутніх логопедів до професійної діяльності, особливо в умовах дистанційного і змішаного навчання. Дослідження фокусується на когнітивному компоненті готовності, що включає знання, навички і розуміння ключових аспектів професії, а насамперед – взаємодію з батьками дітей із мовними порушеннями. Вона складається з 16 питань, що охоплюють різні аспекти професійної діяльності логопеда, серед яких професійна діяльність; етика і професійні норми; взаємодія з батьками та педагогічна діяльність; інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) і їх використання.

Отримані результати потрібно оцінити відповідно до системи оцінювання відповідей, де за кожну правильну відповідь респондент отримує 1 бал. Сума балів дозволяє визначити рівень сформованості когнітивного компоненту готовності: репродуктивний рівень (1-5 балів): студент має базові знання, але вони в основному репродуктивні, без глибокого розуміння; продуктивний (6-11 балів) – може застосовувати знання у професійній діяльності; творчий (12-16 балів) – здатність до творчого підходу й адаптації у професійній сфері.

Перевагами методики є комплексний підхід, оскільки питання охоплюють усі основні аспекти професійної діяльності логопеда: від знань щодо корекції мовних порушень до етики і взаємодії з батьками. Окрім цього, вона дозволяє визначити вміння майбутнього логопеда залучати ІКТ у процес корекційно-розвиткової роботи з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення.

Третій компонент методики передбачає опитування майбутніх логопедів щодо рівня сформованості професійних умінь у сфері взаємодії з батьками дітей із порушеннями мовлення. Її мета – оцінити їх готовність і визначити наявний рівень сформованості професійних умінь у студентів-логопедів у контексті міжособистісного спілкування з батьками, що є важливим компонентом успішної професійної діяльності і водночас корекції мовлення у дитини з тяжкими його порушеннями. Анкета складається з 10 запитань, що охоплюють різні аспекти професійної діяльності логопеда: знання психології сім'ї; вміння спілкуватися з батьками; знайомство з методиками роботи з дітьми з особливими потребами; готовність до участі в тренінгах і рольових іграх; співпраця з іншими фахівцями; знання законодавства і прав батьків; вміння створювати індивідуальні програми розвитку; навички проведення консультацій; використання сучасних технологій.

Останній компонент у методиці дослідження обраної нами проблематики дозволяє оцінити здатність педагогів-логопедів до ефективної взаємодії у специфічному середовищі інклюзивного навчання. Інклюзивна освіта ставить перед ними низку особливих вимог, оскільки потребує високого рівня комунікативних здібностей, толерантності і здатності до співпраці з усіма учасниками освітнього процесу. Із огляду на це обрана методика, яка дозволяє оцінити рівень орієнтованості педагога-логопеда на відкритість і співпрацю, набуває особливої актуальності у контексті емпіричного дослідження.

Вона складається з тестових завдань, де кожне має три варіанти відповіді. Матеріали вміщено в *Додатку Г*. Студенту пропонується вибрати правильний варіант відповідно до його розуміння педагогічної комунікації і взаємодії в умовах інклюзії. Тематика питань охоплює важливі аспекти педагогічної діяльності, такі як методи вирішення конфліктів, толерантність у педагогічному спілкуванні, комунікативні стратегії, роль педагогічного впливу в інклюзивному середовищі. Методика спрямована на оцінку

теоретичних знань і етичних орієнтирів педагога, які є важливими для роботи в інклюзивному середовищі.

Обраний методичний інструментарій важливий тим, що акцентує увагу на тих аспектах співпраці педагога і батьків, які можуть стати визначальними у процесі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з тяжкими порушеннями мовлення. Оскільки інклюзивна освіта передбачає індивідуальний підхід до кожної дитини, то в таких умовах здатність педагога до відкритості, емпатії і розуміння важливості співпраці з батьками стає ключовою.

Методика дозволяє виявити схильність майбутнього логопеда до використання відкритих і толерантних комунікативних стратегій, що є необхідним у процесі роботи з дітьми, що мають труднощі в мовленнєвому розвитку. Окремі запитання стосуються стилю педагогічного спілкування, який має домінувати в інклюзивному середовищі. Значною перевагою обраної методики є її структурованість і простота у використанні. Респондентам запропонована зрозуміла форма відповідей, яка дозволяє швидко оцінити їхнє розуміння інклюзивної освіти і готовність до роботи в такому середовищі.

Отже, методика діагностики орієнтації майбутнього логопеда на відкритість і співпрацю в умовах інклюзивної освіти є важливим і корисним інструментом для оцінки рівня готовності студентів до роботи в інклюзивному середовищі. Вона дозволяє визначити, наскільки майбутні педагоги розуміють ключові принципи толерантності, співпраці і відкритості, які є основоположними для успішної взаємодії з дітьми з особливими потребами. Укладена методика передбачає участь респондентів в опитуванні на основі актуалізації таких 4 компонентів. Отримані у ході застосування методики дані можна актуалізувати при аналізі освітнього процесу професійної підготовки майбутніх логопедів у закладі вищої освіти для підвищення якості фахового навчання і моніторингу рівня здобутих професійних компетентностей. Вона передбачає діагностику різних компонентів професійної діяльності: і психологічного, і мотиваційного, і компетентнісного. Таким чином

спрямована на оцінювання важливих чинників організації в процесі професійної діяльності ефективної роботи з батьками, що мають дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

2.3. Динаміка результатів емпіричного вивчення професійної готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення

Емпіричне дослідження професійної готовності майбутніх педагогів-логопедів до співпраці з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення, важливе для вивчення окресленої проблеми кваліфікаційної роботи, оскільки дає можливість проаналізувати реальний стан формування професійної компетентності підготовка фахівців у галузі логопедії. Як відомо, це вимагає і розвитку відповідної системи професійних знань і навичок, і формування компетенцій для ефективної співпраці з їхніми батьками.

Батьки дітей з тяжкими порушеннями мовлення часто стикаються зі стресом, незрозумінням і потребують підтримки та правильного спрямування, яке може кваліфіковано надавати педагог-логопед. Важливо, що взаємодія з батьками є провідним компонентом успішної корекційної роботи, оскільки співпраця фахівця і сім'ї дитини впливає на успішність мовленнєвого розвитку. Науковці наголошують, що логопед, який готовий до конструктивної взаємодії, може допомогти створити підтримуюче середовище для дитини і в умовах інклюзивної освіти, і вдома [49, с. 221]. В. Кисличенко слушно зауважує про участь сімейного оточення в мовленнєвому розвитку дитини: «Дитячі труднощі розглядаються як сімейні, які не можна розглядати у відриві від проблем сім'ї. Без переконаності інших членів сім'ї у необхідності змін вірогідні причини таких проблем не будуть усунені» [16, с. 367].

Варто наголосити, що емпіричне вивчення динаміки готовності логопедів дозволяє виявити актуальний рівень підготовки студентів і визначити ефективні стратегії навчання цих навичок у майбутніх фахівців. У

такий спосіб можна покращити навчальні програми для підготовки логопедів, що стосуються взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Для дослідження ми обрали респондентів – майбутніх педагогів у галузі корекційної освіти, які навчаються у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на факультет педагогічної освіти та соціальної роботи. Для цього нами було сформовано групу студентів, опитування яких дозволить перевірити необхідність запропонованої нами роботи щодо підвищення рівня професійної компетентності у вмінні співпрацювати з батьками і професійної готовності до цього. Відтак у дослідженні взяло участь 36 студентів.

Етапи експерименту можемо окреслити таким чином:

1) констатувальний, який передбачає: проведення дослідження рівня професійної готовності майбутніх педагогів-логопедів до взаємодії з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення; статистичну обробку отриманих даних і якісний їх аналіз; опитування батьків дітей із порушеннями мовлення щодо взаємодії з логопедом у процесі корекційно-розвиткової роботи;

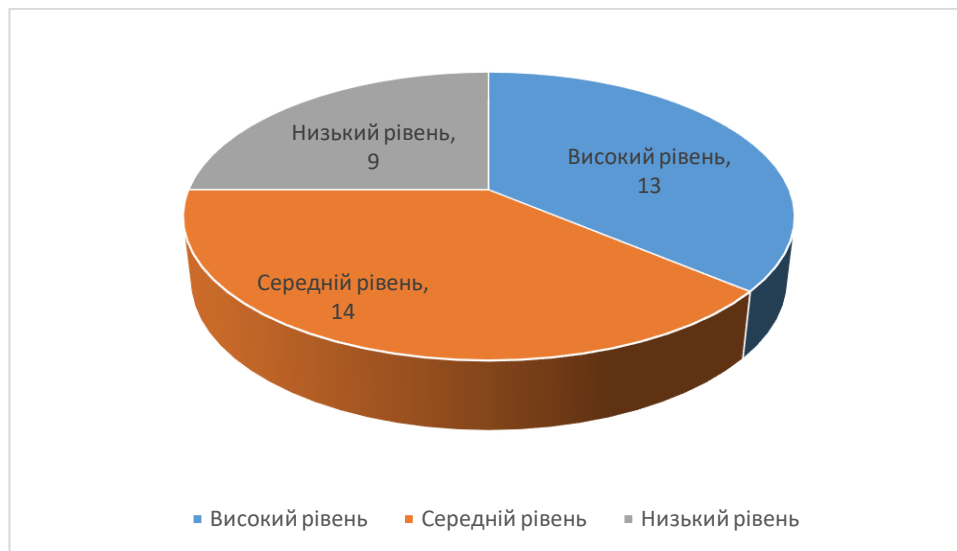
2) формувальний, у межах якого здійснено: інформаційну роботу щодо підвищення рівня професійної готовності до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення з респондентами; ознайомлення майбутніх логопедів із отриманими від батьків відповідями;

3) контрольний, згідно з яким передбачено: встановлення закономірностей динаміки результатів емпіричного вивчення професійної готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення після формувального етапу експерименту; опрацювання отриманих даних у вигляді статистичної обробки інформації; формування висновків щодо експериментального вивчення і визначення перспектив подальших досліджень.

Для реалізації констатувального етапу експериментальної роботи ми апробували обраний методичний інструментарій, описаний у підрозділі 2.2. Для цього насамперед провели діагностування рівня професійного

спрямування майбутніх педагогів-логопедів, матеріали якого вміщено в Додатку А.

Рис. 2.1. Результати діагностування рівня професійного спрямування студентів (за Т. Д. Дубовицькою)

За результатами, відображеними на рис. 2.1, можемо стверджувати, що у респондентів переважає високий і середній рівні: 36% з опитаних майбутніх логопедів визначились із професійною діяльністю і відповідно мають стійку внутрішню мотивацію до роботи з мовленнєвими порушеннями. Певні сумніви наявні у 39% опитаних (середній рівень), тому їм варто звернути увагу на пошук способів посилення мотивації чи покращення рівня теоретичних знань. Особливу увагу варто звернути на результати, які свідчать про низький рівень (чверть опитаних, тобто 25%), адже майбутні логопеди мають значні труднощі у професійному самовизначенні і не готові повною мірою до професійних завдань і викликів, які будуть пов'язані з діяльністю, зокрема й щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Рівень їх мотивації потребує підвищення, покращення теоретичної підготовки.

Відповідно до другого компонента укладеного нами методичного інструментарію для проведення констатувального етапу експерименту було діагностовано рівень професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу (див. – Додаток Б). Згідно з інструкцією,

результати можна розподілити за рівнями, тому отримані дані представлено в такий спосіб: високий (творчий) – 8 респондентів; середній (продуктивний) – 18 респондентів; низький (репродуктивний) – 10 респондентів.

Рис. 2.2. Результати діагностування рівня професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу

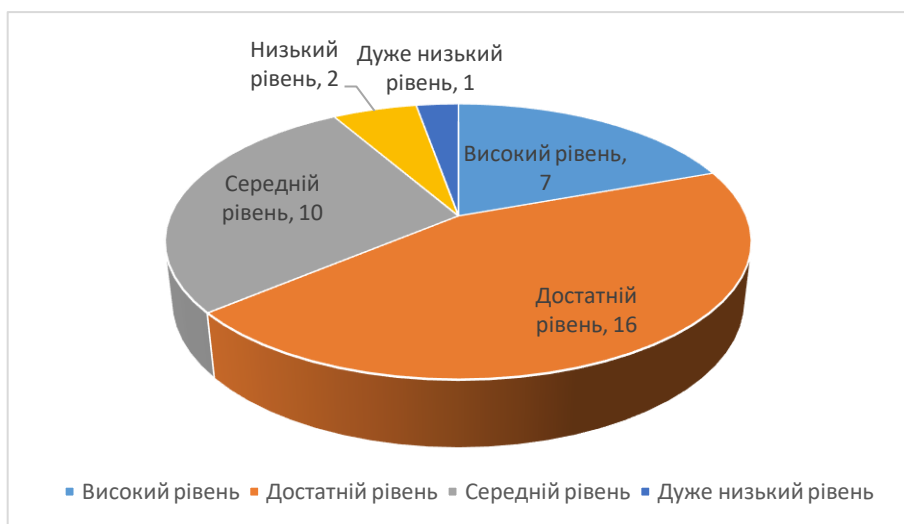
Результати (див. – рис. 2.2) дозволяють стверджувати, що переважає продуктивний рівень (50%), тобто майбутній логопед може здійснювати корекційно-розвиткову роботу в умовах мінливих зовнішніх обставин освітнього процесу в Україні, зокрема впровадження дистанційного і змішаного навчання, проте йому бракує знань щодо ефективних інструментів, за допомогою якого можна взаємодіяти з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення. Вагома частка респондентів (28%) на низькому рівні володіє основами організації дистанційного навчання, тому закономірними будуть труднощі в організації корекційно-розвиткової роботи. Постає необхідність у підвищенні цифрової компетентності, а також вміння взаємодіяти з батьками дитини в умовах дистанційної співпраці.

Найнижчий показник виявлено у респондентів, в яких діагностовано високий (творчий) рівень – 22% опитаних. У такому випадку майбутній логопед має ґрунтовні теоретичні знання, що стосуються вміння здійснювати співпрацю з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення відповідно

до актуальних умов і потреб, а також враховувати завдання і цілі у мовленнєвому розвитку. Для таких педагогів-логопедів змішане чи дистанційне навчання не впливатиме на рівень співпраці з сімейним оточенням, а слугуватиме логічним продовженням обраного напрямку корекційно-розвиткової роботи в умовах очного навчання.

Обраний нами третій компонент методичного інструментарію емпіричного дослідження на констатувальному етапі (див. – *Додаток В*) дозволяє проаналізувати знання і вміння спілкуватись із батьками, взаємодіяти з сімейним оточенням загалом тими методами, які будуть найбільш результативними для корекційно-розвиткового процесу. Отримані і проаналізовані результати (див. – рис. 2.3) дозволяють зробити висновок, що здебільшого майбутні логопеди здатні співпрацювати з батьками на основі отриманих знань і впроваджувати їх у практичній діяльності. Про це свідчать показники високого (19%) і достатнього (44%) рівнів. Окрім цього, студенти, що продемонстрували середній рівень (28%), потребують посиленої теоретичної підготовки щодо вміння взаємодіяти з батьками. Значно нижча частка майбутніх педагогів-логопедів, у яких професійні уміння і навички у цьому напрямку професійної діяльності практично не сформовані чи потребують суттєвого покращення (показники низького рівня – 6%, дуже низького – 3%).

Рис. 2.3. Результати діагностування рівня сформованості професійних умінь майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини, що має порушення мовлення

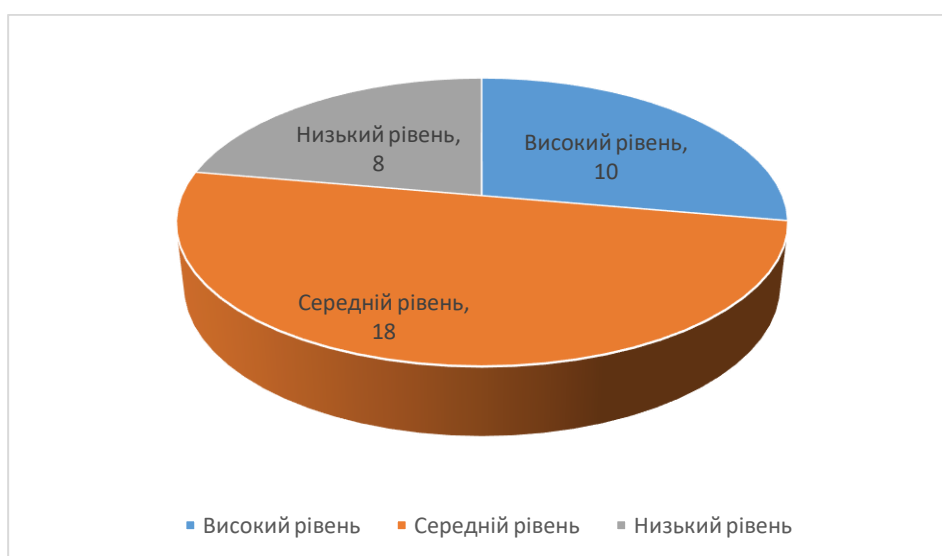
Відповідно до етапів емпіричного дослідження актуалізація четвертого компонента методичного інструментарію дозволяє діагностувати сформованість професійних умінь майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини, що має порушення мовлення, зокрема щодо спілкування з ними, вміння залагодити конфліктні ситуації чи бути включеним у взаємодію з іншими педагогами, які безпосередньо працюють із цією дитиною (див. – *Додаток Г*). Результати, представлені на *рис. 2.4*, дають змогу стверджувати, що здебільшого майбутні логопеди засвоїли педагогічні стратегії спілкування з батьками чи іншими педагогами з метою вирішення суперечливих питань і уникнення непорозумінь, які б негативно вплинули на результати корекційно-розвиткової роботи. Показники високого рівня у респондентів засвідчують це (28%), оскільки у професійній діяльності вони будуть відкритості до співпраці і з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, і з іншими педагогами в умовах інклюзивної освіти. У межах середнього рівня педагоги-логопеди виявлятимуть здатність ефективно вирішувати комунікативні завдання за умов посиленої співпраці з педагогами-колегами, проведення педагогічних спостережень.

Дещо вищі показники середнього рівня (50%) дають змогу стверджувати, що майбутні логопеди засвоїли теоретичні основи спілкування з батьками дитини, що має порушення мовлення, проте практично ще повинні навчитись ефективно їх втілювати у професійній діяльності. Це може свідчити

насамперед про брак досвіду або небажання ефективно співпрацювати і з батьками, і з іншими педагогами.

У межах низького рівня (22%) відсутнє розуміння необхідності застосування доречної комунікативної стратегії відповідно до ситуації спілкування, що негативно впливатиме на результат корекційно-розвиткової роботи, оскільки майбутньому логопеду слід приділити увагу вмінню взаємодіяти з учасниками інклюзивного простору на умовах партнерства.

Рис. 2.4. Результати діагностики орієнтації майбутнього логопеда на відкритість і співпрацю в умовах інклюзивної освіти

Узагальнено результати опитування за усіма елементами нашого методичного інструментарію на констатувальному етапі дослідження мають такий вигляд за рівневим розподілом (на основі виведення середніх показників): високий рівень – 25% (9 осіб), середній – 58% (21 особа), низький – 17% (6 осіб).

Констатувальний етап нашого дослідження передбачав також роботу з батьками для отримання зворотного зв'язку й опрацювання актуальних особливостей взаємодії з логопедами у процесі корекційно-розвиткової роботи. Матеріал, який було використано для цього, сформовано в *Додатку Є*. Опитування батьків є корисним інструментом для виявлення ключових аспектів співпраці з логопедом. Вона охоплює питання щодо частоти комунікації, форм зворотного зв'язку та рівня підтримки, що дає можливість

оцінити, як добре батьки поінформовані про успіхи дитини чи складнощі мовленнєвого розвитку.

Особлива увага приділяється індивідуальним потребам батьків, наприклад, необхідності більшої кількості консультацій або навчальних ресурсів, що сприяє поліпшенню співпраці. Опитування також дозволяє визначити проблемні моменти, такі як брак часу чи недостатня комунікація, що допоможе оптимізувати подальшу взаємодію з родинами. Важливим аспектом є акцент на адаптації педагогічних підходів до потреб конкретної дитини, що відображає інклюзивний підхід у навчанні.

У результаті дослідницької роботи, яка охопила 20 батьків дітей із тяжкими порушеннями мовлення, були отримані наступні результати опитування. Переважна більшість батьків (17 із 20) вважають, що їхні діти отримують необхідну допомогу в навчальному закладі, двоє батьків відповіли «ні», а один зазначив, що допомога надається лише частково. Частота взаємодії з логопедом виявилася такою: 15 батьків взаємодіють з логопедом щотижня, 3 – раз на місяць, а 2 зазначили, що звертаються до логопеда тільки за потреби.

У питанні щодо надання інформації про успіхи та прогрес дитини 15 респондентів відповіли позитивно, 3 батьків зазначили, що вони не отримують достатньо інформації, і 2 частково ознайомлені з нею. Здебільшого батьки (15 осіб) користуються особистими зустрічами, 3 – телефонними дзвінками, а 2 обирають онлайн-консультації, які оптимальні для них за часом. Батьки задоволені отриманими рекомендаціями, а 2 відповіли, що їм не вистачає їх, що дозволяє стверджувати про важливість інформування батьків, пояснення їм індивідуального прогресу дитини для максимального залучення у корекційно-розвиткову роботу.

Щодо взаємодії логопеда з батьками у реалізації логопедичних програм, то 10 батьків відповіли, що логопед звертається до них за допомогою, 8 зазначили, що ні, і ще 2 відповіли «частково». Респонденти (12 батьків) оцінили готовність логопеда як високу, 7 – як середню, а 1 респондент оцінив

її як низьку. У питанні обговорення індивідуального плану корекції 12 батьків зазначили, що цей процес відбувається, 5 батьків вказали на його відсутність, а 3 вважають його частково реалізованим. У зацікавленості логопеда в успіхах дитини батьки такі відповіді: 12 вважають, що логопед зацікавлений, 5 – ні, а 3 частково це спостерігають. У питанні щодо покращення співпраці з логопедом, 11 батьків хотіли б мати більше особистих консультацій, 5 потребують більше інформації про заняття, а 4 батьки потребують чіткіших рекомендацій щодо домашніх завдань.

Стосовно додаткових ресурсів або підтримки, 9 батьків бажають отримати літературу для батьків, 8 – відеоуроки або вебінари, 2 – особисті тренінги. Також було зазначено іншу потребу – зворотній зв'язок після кожного заняття у вигляді повідомлень. Із 20 опитаних 15 батьків визнали потребу в додатковій підтримці фахівців, 2 відповіли негативно, а 3 зазначили, що частково потребують підтримки.

На основі відповідей батьків щодо співпраці з логопедом, можна зробити наступний висновок: 85% батьків повністю задоволені співпрацею, 5% частково задоволені, і 10% висловили незадоволення. Це свідчить про високий рівень задоволеності серед більшості батьків, проте є незначна частина, яка потребує додаткової уваги для покращення взаємодії.

Після актуалізації методичного інструментарію, дібраного для емпіричного дослідження обраної проблеми кваліфікаційної роботи на констатувальному етапі, для обраних респондентів у рамках дослідження ми провели тематичне інформування в рамках освітнього процесу, яке передбачало ознайомлення з пам'яткою для майбутніх логопедів щодо ефективної співпраці з батьками. Запропоновану пам'ятку укладено на основі аналізу сучасної наукової літератури щодо професійної діяльності логопеда в умовах сучасного ринку праці і водночас результати опитування батьків, що дозволяє врахувати актуальні вимоги з їх сторони до взаємодії з педагогами дитини, яка має тяжкі порушення мовлення [2; 6; 14]. Текст пам'ятки «Співпрацюю з батьками – допомагаю дитині» вміщено в *Додатку Д*.

Пам'ятка спрямована на інформування педагогів-логопедів щодо важливості розвитку їх комунікативних навичок, які є основою для успішної взаємодії з батьками. Майбутній логопед повинен вміти й інформувати батьків про стан дитини, і налагоджувати конструктивний діалог, в якому вони відчуватимуть себе партнерами у процесі корекції мовленнєвих порушень. Положення пам'ятки сприяють формуванню вміння підтримувати батьків дитини з тяжкими порушеннями мовлення насамперед емоційно, адже вони часто переживають почуття безпорадності, тривоги і стресу через мовленнєві труднощі своєї дитини. Акцентовано увагу на важливості емоційної чутливості й емпатії до сімей.

Одним із ключових моментів, які розкриває пам'ятка, є потреба в регулярній і структурованій взаємодії з батьками, бо педагогу варто пояснювати особливості мовленнєвого розвитку дитини і методи корекції в доступній і зрозумілій формі. Особливу увагу при цьому варто приділити реалізації індивідуального підходу до кожної родини, що вимагає від педагога гнучкості у підходах, адаптації методик і врахування індивідуальних потреб кожної дитини та її батьків. Також у пам'ятці виокремлено важливість постійного навчання батьків щодо методів спілкування з дитиною, оскільки систематична робота з дитиною, зокрема в домашніх умовах, сприяє більш швидкому та ефективному досягненню завдань і цілей корекційно-розвиткової роботи. Елемент постійного аналізу і корекції стратегії співпраці також підкреслює важливість професійної саморефлексії для логопеда, який має вміти оцінювати ефективність своєї взаємодії з батьками.

Для емпіричного дослідження на формувальному етапі ми залучили також інформування студентів за допомогою перегляду відео, які мають інформативний характер (режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=xas9cjDxnXM>). Важливо при цьому зауважити, що для ознайомлення було представлено обговорення актуальних питань сучасної корекційної освіти, пов'язаних зі створенням корекційно-розвивального середовища для дітей, що мають порушення мовлення.

У ньому наголошено, в який спосіб можна реалізувати завдання взаємодії логопеда і батьків для підвищення результативності логопедичної роботи педагога. Запропонована інформація розкриває питання, що стосуються корекційно-розвиткової роботи з дітьми з порушеннями мовлення, визначає важливість залучення батьків. Окрім цього, прикладний характер відео визначається прикладами корекційно-розвиткових завдань і варіантах їх вирішення за умови участі батьків [5].

Майбутнім логопедам, які взяли участь у констатувальному етапі нашого дослідження, було представлено результати опитування батьків дітей із тяжкими порушеннями мовлення, що продемонструвало високий рівень задоволеності у співпраці з логопедом. Студенти зазначили, що для них важливо проявляти активність у спілкуванні з батьками, надавати їм детальну інформацію про навчальний процес і прогрес дитини.

Для перевірки ефективності засвоєних і теоретичних знань, і практичних рекомендацій було проведено вихідне анкетування з метою перевірки ефективності інформування майбутніх логопедів щодо важливості взаємодії з батьками дітей із порушеннями мовлення. Відповідно на контрольному етапі дослідження нами визначено ефективність запропонованої роботи щодо підвищення рівня обізнаності майбутніх студентів про взаємодію з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення. Матеріали для проведення цього етапу експерименту зібрано в *Додатку Е*.

Результати контрольного етапу важливі, оскільки дають змогу опрацювати і встановити перспективи подальшої роботи в окресленій темі, виявити прогалини у професійній підготовці майбутніх логопедів, а також проаналізувати індивідуальні особливості професійної готовності логопедів.

Після проходження констатувального етапу майбутніми логопедами у складі тієї ж групи, яка була обрана для проведення експериментального дослідження, на контрольному етапі, ми отримали такі результати:

- 1) високий рівень – 33% (12 осіб),
- 2) середній – 53% (19 особа),

3) низький – 14% (5 осіб).

Порівняння результатів опитування до і після роботи зі студентами-майбутніми логопедами дозволяє стверджувати, що змінились показники у межах кожного з рівнів: високий рівень зріс на 8%, середній зменшився на 5%, а низький – відповідно на 9%. Отже, отримані результати свідчать про необхідність посиленої підготовки майбутніх логопедів, зокрема в системі вищої освіти, до співпраці з батьками дітей із порушеннями мовлення. У такий спосіб вони зможуть вивчити теоретичні аспекти, а також підготуватись до вирішення складних ситуацій, пов'язаних із роботою з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення.

Згідно з результатами емпіричного дослідження, потреба в підготовці майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення, посідає важливе місце в системі здобуття ними вищої освіти, оскільки батьки за умов залучення до корекції мовлення дітей виконують важливу функцію, забезпечуючи ефективність визначених завдань корекційно-розвиткової роботи загалом. Отримані дані засвідчують, що поряд із теоретичною підготовкою варто приділяти увагу і практичній підготовці педагогів-логопедів із батьками, оскільки в такий спосіб рівень їх професійної готовності значно покращується. Варто при цьому враховувати мотивацію до професійної діяльності, на якій ґрунтується успішність роботи логопеда.

Майбутні логопеди повинні у процесі здобуття вищої освіти формувати в собі стійку внутрішню мотивацію до роботи з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення, адже так вони зможуть комунікувати з їх батьками на умовах партнерської взаємодії, враховуючи умови здійснення освітнього процесу. Відповідно це потребує постійного покращення рівня професійної обізнаності про методи і форми роботи з ними й особливості логоінформування.

У результаті емпіричного дослідження професійної готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення нами встановлено вагому закономірність: професійна підготовка

потребує постійного вдосконалення, адже співпраця з батьками – складний процес, вивчення якого потребує детального ознайомлення з методами і формами роботи, зокрема з огляду на реалії освітнього процесу в Україні.

Саме тому бажання навчатися впродовж життя – важлива риса високого рівня професійної компетентності майбутнього логопеда, який прагне налагодити співпрацю з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення. У такий спосіб вдасться реалізувати завдання корекційно-розвиткової роботи, забезпечити необхідні для створення інклюзивного освітнього простору умови і сприяти втіленню дитиноцентричного принципу в сучасній інклюзивній освіті.

ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ

Експериментальне дослідження підготовки майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення, дозволяє встановити відповідну технологію впровадження та поетапність співпраці. На основі аналізу наукової літератури ми виокремили такі етапи: початковий (ознайомлювальний), повідомлення результатів психолого-педагогічного вивчення дитини, планування участі батьків дитини, участь батьків у проведенні моніторингу з розвитку мовлення дитини, їх залучення в корекційно-розвиткову роботу. Кожен із них передбачає різні форми і методи роботи.

Відповідно до цього ми встановили методичний інструментарій, за допомогою якого можна здійснювати дослідження готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення, у якому виокремили компоненти, що дозволяють повною мірою охопити різні аспекти професійної діяльності у межах окресленої проблеми.

Результати емпіричного дослідження свідчать, що професійна готовність майбутніх логопедів до взаємодії з батьками становить вагомий компонент професійної діяльності, а разом із тим – складний аспект корекційно-розвиткової роботи з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення.

Засвоєння теоретичних основ і практична підготовка дозволяє сформувати у педагога ті компетентності, які визначатимуть у подальшому рівень залученості батьків, вміння встановити з ними контакт і здатність вирішувати складні ситуації освітнього процесу, який повинен бути спрямований на реалізацію компетентнісного підходу у корекції мовлення дитини.

ВИСНОВКИ

Отож, на основі дослідження особливостей підготовки майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення можемо зробити такі висновки:

1. Професійна підготовка майбутніх логопедів спрямована на формування у них компетентностей, які забезпечуватимуть ефективну корекційно-розвиткову роботу. Внаслідок цього постає необхідність у постійному професійному вдосконаленні, оскільки зміни в зовнішніх умовах ведення освітнього процесу для дітей, що мають особливі освітні потреби, формують нові виклики для педагогів, які повинні володіти і теоретичними навичками, і здатністю реагувати на вимоги часу, і вміннями співпрацювати з батьками.

У сучасних умовах співпраця логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення виконує важливу роль у подоланні наявних у неї мовленнєвих труднощів, проте є складним завданням для педагога через невизначеність у багатьох суперечливих питаннях. У такий спосіб формування у майбутніх логопедів розуміння стратегій взаємодії з батьківським ресурсом дозволить ефективно працювати з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення, створюючи для неї розвивальне середовище. На основі аналізу сучасної науково-педагогічної літератури щодо взаємодії з батьками було диференційовано компоненти професійної компетентності майбутнього педагога-логопеда: мотиваційний, ціннісний, комунікативний, діяльнісний, психоемоційний. Вони у процесі професійної підготовки педагогів повинні формуватись не відокремлено, а синкретично.

2. Готовність майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення визначено рядом факторів, що зумовлені компетентнісним підходом до її навчання і розвитку, віковими й індивідуальними особливостями, прагненням до залучення батьків на умовах рівноправності і партнерства тощо. Дослідники зауважують, що сучасна

професійна підготовка повинна враховувати необхідність формування у майбутніх спеціалістів тих умінь і навичок, які впливатимуть на актуалізацію того методичного підґрунтя у корекційно-розвитковій роботі, що сприятиме залученню батьківського ресурсу як важливої умови налагодження корекційно-розвиткового процесу. Виникає потреба й у формуванні системи профільних знань щодо особливостей мовленнєвого розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення, закономірностей їх діагностування і методики корекційно-розвивальної роботи, і реалізації прикладного компонента.

Вважаємо, що підготовка майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення має багатокomпонентну структуру, яка включає і теоретичний компонент, що забезпечує фахівця необхідними знаннями для виконання професійної діяльності і взаємодії з батьками, і прикладний, орієнтований на формування практичних компетенцій, зокрема планування та адаптації корекційної роботи з урахуванням потреб дитини і її сім'ї, і психологічний компонент, який передбачає свідоме, емоційно-ціннісне ставлення до проблем батьків та формування інклюзивного середовища, і комунікативний, що акцентує увагу на розвитку навичок спілкування для ефективної взаємодії з батьками в освітньому процесі.

3. Взаємодія логопеда з сімейним оточенням дитини, яка має тяжкі порушення мовлення, є важливим компонентом ефективності корекційно-розвиткової роботи. Сім'я у цьому випадку відіграє ключову роль у формуванні особистості дитини, а логопедичні заняття можуть бути успішними тільки за умови активної участі батьків у цьому процесі. Батьки повинні бути поінформовані про проблеми мовленнєвого розвитку їхньої дитини і способи їхнього вирішення. Важливо, щоб вони розуміли свою відповідальність і були мотивовані співпрацювати з логопедом, оскільки тільки в сімейному оточенні дитина може щоденно практикувати нові мовленнєві навички.

Кваліфікована допомога педагога-логопеда передбачає інформування батьків про особливості розвитку їхньої дитини, узгодження індивідуальної

освітньої траєкторії і регулярне консультування. Ефективність корекційно-розвиткової роботи залежить від єдності вимог, а також від створення комфортних умов для дитини й активної участі батьків у закріпленні набутих навичок.

Водночас недостатня обізнаність або небажання батьків визнавати проблеми мовленнєвого розвитку можуть суттєво гальмувати процес корекції. Педагог повинен допомагати батькам створювати сприятливе мовленнєве середовище вдома, надавати психологічну підтримку і формувати правильне ставлення до труднощів дитини. Важливими завданнями також є підвищення рівня педагогічної культури батьків, участь їх у діагностичній роботі і закріпленні нових навичок, що дає змогу і долати мовленнєві проблеми дитини, і впливати на її загальний розвиток і соціалізацію.

4. Для перевірки теоретичних положень щодо обраної нами проблематики дослідження було здійснено емпіричне вивчення підготовки майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Насамперед було з'ясовано технології її впровадження й етапи формування на основі аналізу науково-педагогічних досліджень і виокремлено такий порядок із методами втілення:

1) діагностувально-ознайомлювальний етап, коли логопед ретельно аналізує особливості мовленнєвого розвитку дитини і визначає роль батьків у подоланні мовленнєвих труднощів (індивідуальні консультації, бесіди з батьками, практичні тренінги);

2) мотиваційний – створення у батьків стійкої внутрішньої мотивації до активної участі в корекційно-розвитковій роботі на основі розуміння її значення і необхідності (використання електронних ресурсів, тренінги, семінари для батьків);

3) інформаційний етап – педагог інформує батьків про результати діагностики, характер мовленнєвих проблем дитини і можливі шляхи їх вирішення (поширення інформаційних матеріалів, взаємодія на основі соцмереж, створення спільноти батьків);

4) прогностичний, коли спільно з батьками розробляється індивідуальна освітня траєкторія дитини, враховуючи їхню участь у підтримці безперервності освітнього процесу (індивідуальні бесіди, взаємодія з іншими педагогами дитини);

5) етап безпосередньої корекційно-розвиткової роботи: залучення батьків до корекційних занять, інформування логопедом про успіхи дитини і заохочення до виконання додаткових вправ вдома (спільні заходи батьків, логопеда і дітей);

6) аналітичний: отримання зворотного зв'язку від батьків для коригування методів роботи, що сприятиме підвищенню ефективності подолання мовленнєвих труднощів (діагностування, надання рекомендацій, бесіди, консультації, групові обговорення, воркшопи).

5. Для дослідження готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення була відібрана відповідна комплексна методика на основі дотримання дитиноцентричного принципу і рівноправності усіх учасників освітнього процесу та відповідні інструменти, зокрема діагностування рівня професійного спрямування майбутніх педагогів-логопедів (за Т. Д. Дубовицькою), яке спрямоване на визначення готовності студентів до співпраці з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення і вмотивованості до цього. Важливим є також визначення рівня професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу, який активно сьогодні впроваджується в Україні. Для цього використано опитування, яке визначає вміння реалізовувати цифрову компетентність у співпраці з батьками й іншими педагогами з дотриманням норм професійної етики.

Для визначення рівня сформованості професійних умінь майбутнього логопеда щодо взаємодії з батьками дитини, яка має порушення мовлення, використано анкетування, спрямоване на аналіз вмінь організовувати міжособистісне спілкування з ними. У ньому передбачено питання, пов'язані

з обізнаністю спеціаліста в психології сім'ї, специфікою взаємодії з іншими педагогами цієї дитини, зацікавленістю у вивченні передового досвіду роботи з батьківським ресурсом. Важливим для нашого дослідження є також аналіз навичок майбутнього логопеда щодо відкритості і співпраці в умовах інклюзивної освіти з точки зору комунікативних навичок, толерантності, здатності працювати в команді, яка передбачає навички конструктивного вирішення суперечливих ситуацій чи конфліктів.

6. На основі аналізу теоретичних напрацювань щодо проблеми підготовки майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення і добру методичного інструментарію для емпіричного дослідження ми провели її експериментальне вивчення, в якому передбачено дотримання відповідної поетапності. Респондентами стали студенти Волинського національного університету імені Лесі Українки факультету педагогічної освіти та соціальної роботи у кількості 36 осіб.

На констатувальному етапі було проведено дослідження рівня професійної готовності майбутніх педагогів-логопедів до взаємодії з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення, здійснено статистичну обробку даних і залучено батьків до опитування щодо співпраці з логопедами з метою отримання зворотного зв'язку. Ми встановили, що у професійному спрямуванні майбутніх педагогів-логопедів переважає середній і високий рівні, тобто готовність працювати за обраною професією осмислена, має стійке внутрішнє прагнення працювати відповідно до фаху. При цьому варто зауважити, що чверть респондентів мають труднощі у професійному самовизначенні, що негативно позначиться у подальшому на взаємодії з батьками дитини, що має порушення мовлення.

Аналіз професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу допоміг з'ясувати, що переважає середній рівень (50%). При цьому показник низького рівня доволі високий (28%), що свідчить про потребу в оптимізації й осучасненні здобутих знань. Високий

рівень представлено найменшою часткою опитаних (22%), тому можемо узагальнити, що співпраця з батьками – суперечливе і складне питання, яке потребує поглибленого вивчення у процесі профпідготовки, а потім – безпосередньо у професійній діяльності.

Результати діагностування рівня сформованості професійних умінь майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дитини, що має порушення мовлення, свідчать, що здебільшого у респондентів сформовані відповідні теоретичні знання, які вони можуть актуалізовувати практично (високий рівень – 19%, достатній – 44%). У 28% вони потребують вдосконалення у прикладному аспекті, адже складність взаємодії з батьками визначається вмінням швидко реагувати на зміну обставин. Показники низького рівня перебувають на периферії (9%).

Сформованість професійних умінь майбутніх логопедів до взаємодії з батьками, зокрема щодо спілкування з ними, вміння залагодити конфліктні ситуації чи бути включеним у взаємодію з іншими педагогами, які безпосередньо працюють із цією дитиною, перебуває на середньому рівні (50%), тобто потребують вдосконалення щодо ефективного застосування отриманих теоретичних знань. Високий рівень виявлено у 28% опитаних, які зможуть застосовувати стратегії спілкування з батьками дитини на основі орієнтування на успіх корекційно-розвиткової роботи за участі батьків. Значна частина респондентів (22%) не виявлятимуть у професійній діяльності вмінь щодо встановлення комунікативного контакту з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, а тому можуть спричинити труднощі у взаємодії з нею.

До цього етапу залучено також батьків, які надали зворотний зв'язок. За аналізами їх опитування можемо підсумувати, що здебільшого вони задоволені роботою з логопедом, проте зауважують, що відчують необхідність у кращому інформуванні щодо перебігу корекційно-розвиткової роботи, залученні їх до занять чи загалом до спілкуванням з усіма педагогами дитини. На формувальному етапі ми провели інформаційну роботу, в межах

якої обрали доступні способи донесення інформації й уклали пам'ятку «Співпрацюю з батьками – допомагаю дитині». У ній враховано відповіді батьків, які брали участь в опитуванні, а також результати діагностування майбутніх логопедів.

Окрім цього, запропоновано вебінар, в межах якого висвітлено актуальні питання сучасної корекційної освіти, пов'язаних зі створенням корекційно-розвивального середовища для дітей, що мають порушення мовлення. Важливо, що ми ознайомили майбутніх педагогів із відповідями, отриманими під час опитування батьків. Вони зауважили, що такий спосіб дозволяє доступно ознайомитись із потребами батьків, які прагнуть бути залученими до корекційно-розвиткової роботи, й ефективно планувати роботу.

На завершення контрольного етапу було діагностовано професійні навички й уміння майбутніх логопедів щодо співпраці з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення. Встановлено, що у порівнянні з даними, отриманими на констатувальному етапі, показники високого рівня зросли на 8%, тобто кількість респондентів, які готові взаємодіяти з батьківським ресурсом, здатні ефективно залучати батьків до корекційно-розвиткової роботи і спілкуватись з ними, зросла, що підвищило їх професійну компетентність.

У межах середнього рівня спостерігаємо зниження показників (на 5%), як і низького (на 9%). Це свідчить, що обраний нами методичний інструментарій дослідження відзначається ефективністю у роботі над підвищенням обізнаності майбутніх логопедів щодо налагодження співпраці з батьками дитини, що має тяжкі порушення мовлення. Окрім цього, це дозволяє ідентифікувати наявність важливої професійної навички у сучасному освітньому просторі – навчатись впродовж життя.

Отож, підготовка майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення сьогодні потребує уваги і з боку навчальних закладів, і зі сторони самого спеціаліста, адже батьки як повноправні учасники освітнього процесу повинні інтегруватись у корекційно-розвиткову роботу.

Логопедам необхідно вміти налагоджувати конструктивний діалог з батьками, щоб допомогти їм краще зрозуміти специфіку мовленнєвих порушень дитини і забезпечити їхню активну участь у процесі.

Педагогу важливо підтримувати безперервність корекційної роботи вдома, що значно підвищує ефективність подолання мовленнєвих труднощів. Логопед повинен навчати батьків правильних методик, щоб вони могли продовжувати працювати з дитиною за межами навчального закладу. Професійна підготовка у цьому контексті важлива, оскільки компетентні фахівці можуть надавати батькам і професійні рекомендації, і психологічну підтримку, що допомагає зменшити тривогу і розчарування, спричинені труднощами в мовленнєвому розвитку дитини..

Результати теоретичного й емпіричного дослідження свідчать, що для роботи з батьками логопед повинен бути насамперед умотивованим, прагнути у формі командної взаємодії організувати корекційно-розвиткову роботу таким чином, щоб максимально сприяти спільному подоланню мовленнєвих труднощів у дитини, що має тяжкі порушення мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апухтіна В. В., Авраменко У. В., Соловійова Т. Г. Підготовка майбутніх логопедів до формування у батьків навички використання засобів підтримувальної комунікації (на прикладі класів, де навчаються учні із заїканням). *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2023. Вип. 4. С. 45-51.
2. Бабич Н., Медицька А. Нові напрями підготовки логопедів в умовах сучасного ринку праці. *Спеціальна і інклюзивна освіта: проблеми та перспективи. Тези за матеріалами 15 конференції 17-18 листопада 2022 року / за ред. О. Гаврилова*. Кам'янець-Подільський. Видавець Ковальчук О.В. 2022. С. 12-17.
3. Бистранівська О. Співпраця учителя-логопеда з батьками дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Редакційна колегія*, 2022. С. 32-37.
4. Брушневська І. М. Логопедичне партнерство у системі спеціальної освіти: силабус вибіркової навчальної дисципліни. Луцьк, 2021. 9 с.
5. Взаємодія логопеда і батьків при корекції в дітей порушень мовлення. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xas9cjDxnXM> (10.08.2024).
6. Гаяш О. Готовність майбутніх фахівців спеціальної освіти до командної взаємодії як виду партнерських відносин в умовах інклюзивної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : Гельветика, 2023. № 2. С. 91-96.
7. Горошкова Г. Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності: дис. ... наук. ступеня доктора філософії. Запоріжжя, 2021. 339 с.
8. Гук О. С. Педагогіка партнерства як основа корекційної роботи по подоланню вад мовлення дошкільників. *Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти: зб. наук. праць*. Хмельницький: ХОІППО, 2019. С. 432-439.

9. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 «Соціальні послуги» : наказ Міністерства соціальної політики України від 29.03.2017 р. № 518 URL: consultant.parus.ua/?doc=0AQ81ED09A (24.04.2024).

10. Дяченко М. Д., Романова Т. А. Особливості корекційно-розвивальної діяльності майбутнього логопеда в умовах інклюзивного освітнього простору. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 91. С. 91-95.

11. Забара М. В., Федорченко Н. Д. Організація логопедичної роботи в умовах очно-дистанційного навчання у ЗДО у період воєнного стану в Україні. *The 10th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions" (October 23-25, 2022) Barca Academy Publishing*. Barcelona, 2022. С. 200-206.

12. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).

13. Каплієнко А. І. Соціальний запит до рівня професійної компетентності сучасного вчителя-логопеда. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : науково-методичний збірник*. Випуск 15. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. С. 113-124.

14. Каплієнко А. І. Сучасний стан готовності вчителів-логопедів до командної роботи в умовах інклюзії. *VI Дунайські наукові читання. Імператив соціального партнерства в освітньо-науковому просторі: євроінтеграційні та регіональні виклики сьогодення. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (16 жовтня, 2020 року)*. Ізмаїл : РВВ ІДГУ; «ІРБІС», 2020. С. 26-20.

15. Каплієнко А. І. Формування готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до командної роботи в умовах інклюзії: дис... канд. педагогічних наук. Київ, 2022. 246 с.

16. Кисличенко В. А. Комплексна програма забезпечення логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення. *Корекційна педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 5. С. 366-372.
17. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення: автореф. ... канд. педагог. наук. Київ, 2011. 24 с.
18. Кисличенко В. А. Робота логопеда з батьками у сучасних умовах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 3(50). С. 80-85.
19. Кічук Н. Проблема здатності майбутнього фахівця до взаємодії з батьками як виду партнерських відносин в інклюзивній освіті. *Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії*. Ізмаїл, 2019. С. 60–64.
20. Коломоєць Т. Взаємодія фахівців і батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання корекційної освіти : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету ім. Івана Огієнка*. 2019. Вип. 14. С. 115–125.
21. Комарова О. І. Формування професійної компетентності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє: збірник наукових праць*. Харків, 2023. С. 174-176.
22. Константинів О. В. Особливості вивчення готовності батьків до співпраці з логопедом. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3(58). С. 203-207.
23. Король А. В. Дистанційно-інтерактивні форми взаємодії логопеда з педагогами та батьками як умова підвищення результативності корекційно-розвиткового процесу. *Молодий вчений*. 2018. № 5.2 (57.2). С. 54-57.

24. Король А. В. Технологія «Фідбек» як засіб співпраці вчителя-логопеда з батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 11. С. 51-58.

25. Ласточкіна О., Литвиненко В., Бугаєнко Т. Актуальні питання професійної підготовки майбутніх логопедів. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. 2020. Том 2, № 32, С. 146-151.

26. Мартинчук О. В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць.*, 2017. Вип. 21 (32). С. 130-136.

27. Мельничук І. Інтерактивні технології у підготовці майбутніх логопедів. *Гірська школа українських Карпат*. 2019. Вип. 20. С. 102-105.

28. Миронова С. П. Реалії та перспективи забезпечення інклюзивної освіти фахівцями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2016. Вип. 32. Ч. 2. С. 45-48.

29. Мицик Г. М. Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Запоріжжя: Бердянський державний педагогічний університет, Запорізький національний університет, 2019. 302 с.

30. Мицик Г. М. Щодо визначення поняття готовності майбутніх фахівців-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості. *Гуманітарні, природничі та точні науки як фундаменти суспільного розвитку : Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 серпня – 01 вересня 2018 р.)*. Наукове партнерство «Центр наукових технологій». Харків: НП «ЦНТ». 2018. С. 25–29.

31. Ніколаєнко В. Н. Взаємодія вчителя-логопеда, вихователя і батьків – запорука успішної корекційної роботи з дітьми, які мають вади мовлення. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 3. С. 50–58.
32. Пінчук Ю. В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2005. 21 с.
33. Погребняк В. О. Особливості логопедичної роботи в закладах дошкільної освіти з інклюзивною формою навчання. *Корекційна педагогіка*. 2020. Вип. 45. С. 81-87.
34. Положення про логопедичні пункти системи освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 13.05.93 р. № 135 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0059-93#Text> (дата звернення: 10.03.2024).
35. Потапкіна Л. В. Готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 198–207.
36. Почка В. В. Напрями роботи логопеда х батьками дітей з порушеннями мовлення. *Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект*, 2018. Вип. 1. С. 258-262.
37. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
38. Про організацію освітнього процесу дітей з особливими потребами у 2022/2023 від 06.09.2022 р.: лист МОН України № 1/10258-22. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення: 29.03.2024).
39. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» від 02.04.2022 р.: лист МОН України

№1/3845-22. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення: 25.03.2024).

40. Пузина О. В. Взаємодія вчителя–логопеда і батьків у корекційній логопедичній роботі з дошкільниками. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Досвід роботи вихователів ЗДО: практичні розробки та теоретичні надбання»*. Житомир: Центр Прогресивної Освіти «Генезум», 2020. С. 43-47.

41. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками: молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання*. 2011. № 1. С. 33–37.

42. Рібцун Ю. В. Сучасний підхід до ведення документації вчителя-логопеда молодшої логопедичної групи для дітей із ЗНМ. *Народна освіта*. 2011. Вип. № 1 (13). С. 48-56.

43. Романенко О. В. Застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. № 27. С. 174-179.

44. Савінова Н. Актуальні проблеми формування професійної компетентності вчителів-логопедів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2018. № 11 (Ч. 1). С. 162-167.

45. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2010. № 1. С. 186–192.

46. Самойленко І. О. Система сучасних форм співпраці вчителя-логопеда з батьками у процесі корекційної роботи. *Scientific journal «ЛЮГОΣ. The art of scientific mind»*. 2019. №4. С. 98-100.

47. Сизко Г. І., Анастасова Н. М. Психолого-педагогічні аспекти формування професійної компетентності спеціального педагога. *Науковий часопис*. 2019. Випуск 38. С. 201–207.
48. Сінопальнікова Н. М. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Вип. 43. 2014. С.173–180.
49. Стахова Л. Л. Взаємодія учителя-логопеда закладу дошкільної освіти із сім'єю дитини з порушенням мовленнєвого розвитку як вагомий засіб досягнення корекційної мети. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 79(2). С. 219-222.
50. Степанова О. В. Організація роботи з батьками дітей логопедичної групи дитячого садочку. *Корекційна педагогіка: теорія і практика*. 2008. № 6. С. 74–78.
51. Тичина К. О. Вивчення батьківського ставлення до дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Науково-методичний журнал «Логопедія»*. К. : ДІА. 2017. №10. С. 74-83.
52. Трофименко Л. І. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. *Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами*. 2018. № 8. С. 224–229.
53. Фадєєва І. С. Значення спільної роботи учителя-логопеда, батьків та вихователя з корекції мовленнєвих порушень у дітей. *Європу єднає здорове майбутнє: збірник наукових праць*. Харків, 2022. С. 191-195.
54. Фера С. В. Особливості сімейної взаємодії в родинах, що виховують дитину з особливими потребами. *Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень : Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (15-16 вересня 2017 р., м. Одеса)*, 2017. С. 37-40.

55. Царькова О. В. Психологія переживання провини в батьків дітей із психофізичними вадами розвитку : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2016. 256 с.
56. Цегельник Т., Поліщук В. Роль вчителя-логопеда у психолого-педагогічному супроводі дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Вип. 11(10). С. 50–55.
57. Цимбал-Слатвінська С. В. Проблеми дистанційного корекційно-розвиткового процесу: модифікація співпраці логопеда та батьків. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка» Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій*. Видавничий дім «Гельветика», Випуск 32. Т. 1. 2021. С. 23-26.
58. Черніченко Л. А. Інклюзивна освіта як сучасна освітня інновація *Молодий вчений*. Херсон, 2016. №12. С. 537-542.
59. Черніченко Л. А. Модель підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2020. Вип. 1 (5). С. 186 –174.
60. Черніченко Л. А. Стан університетської підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в інклюзивних умовах дошкільних закладів освіти. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2018. Вип. 3. С. 68–71.
61. Черніченко Л. А. Структура, критерії та рівні готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2017. Вип. 19. С. 352–358.
62. Черніченко Л. А. Теорія і практика професійної підготовки логопедів до інноваційної діяльності в інклюзивній дошкільній освіті: монографія. Умань: Уманський держ. пед. ун-т. імені Павла Тичини , 2021. 188 с.
63. Черніченко Л. А. Формування готовності логопедів до інклюзивного навчання дітей з вадами мовлення. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика». Умань, 2017. С. 147-151.

64. Чупахіна С. В., Потапчук Т. В., Лякішева А. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, 2022. Вип.1. С. 159–166.

65. Якимчук Г. Робота вчителя-логопеда з батьківським ресурсом. *Український вимір : Міжнародний збірник освітніх, наукових, методичних статей і матеріалів з України та діаспори*. 2020. С. 200-203.

66. Якимчук Г. Робота логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія*. 2018. №3. С. 87-95.

ДОДАТКИ

Додаток А

*Методика виявлення рівня професійного спрямування студентів
(за Т. Д. Дубовицькою)*

Шановний здобувачу освіти!

Нами проводиться дослідження щодо встановлення рівня готовності майбутніх педагогів-логопедів до професійної діяльності. Вам пропонується 20 тверджень про Ваш професійний вибір і професійні наміри. Для кожного оберіть один, найбільш доцільний, на Вашу думку, варіант: «правильно», «мабуть правильно», «мабуть неправильно», «неправильно».

ПІБ _____

Питання анкети:

1. Кожна людина повинна мати можливість отримати ту професію, яка їй подобається, відповідає її інтересам і здібностям.
2. Якби я мав змогу почати вчитися знов, я б обрав ту ж професію, яку вивчаю зараз.
3. Мій професійний вибір зумовлений не стільки бажанням отримати цю професію, скільки певними обставинами.
4. Моє бажання отримати обрану професію достатньо обґрунтоване.
5. Я навчаюся перш за все для отримання вищої освіти, обрана професія як така мені мало цікавить.
6. В обраній професії я бачу мало привабливого.
7. Мої захоплення й заняття у вільний час певним чином пов'язані з обраною професією.
8. У світі є багато професій, які подобаються мені значно більше, ніж моя майбутня професія.
9. Із власної ініціативи я читаю додаткову літературу, яка стосується обраної професії.
10. Після закінчення навчання в університеті я буду самовдосконалюватися й підвищувати кваліфікацію з цієї професії, щоб працювати ефективніше.
11. Обрана професія й робота за фахом навряд чи принесуть мені в майбутньому моральне задоволення.
12. Я намагатимуся зробити все можливе, щоб не працювати в майбутньому за цією спеціальністю.
13. Навіть якщо буде дуже важко після закінчення навчання, я намагатимуся працювати за обраною спеціальністю.
14. Я б хотів паралельно навчатися й працювати за обраною спеціальністю.
15. У мене немає бажання в майбутньому працювати за обраною спеціальністю.
16. При нагоді прагну познайомитися з роботою фахівців у галузі моєї майбутньої професії.
17. Якщо я й буду в майбутньому працювати за обраною професією, то недовго.
18. Робота за обраною професією дасть мені змогу в майбутньому цілком проявити себе, свої здібності.
19. Після закінчення навчання планую отримати іншу професію.
20. У житті людини не все залежить від неї самої, їй доводиться інколи миритися з обставинами.

Аналіз та інтерпретація результатів

Підрахувати суму набраних балів у відповідності з ключем до тесту. За кожний збіг із ключем нараховується 1 бал.

Поставити по 1 балу за відповіді «правильно» або «мабуть, правильно» на твердження:

2, 4, 7, 9, 10, 13, 14, 16, 18.

Якщо результат становить до 7 балів, то професійне спрямування у такого студента потребує підвищення внутрішньої мотивації до діяльності або професійного переорієнтування. Йому складно буде організувати роботу з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення, оскільки його професійних умінь і навичок буде недостатньо для забезпечення ефективної співпраці.

Якщо результат від 7 до 9 балів, то у майбутнього логопеда сформована стійка професійна орієнтація і бажання розвиватись в обраному напрямку, проте бракує внутрішнього ресурсу для забезпечення стійкості професійного вибору. У цьому випадку варто подбати про підвищення мотивації, щоб забезпечити повноцінну участь батьків дитини з порушеннями мовлення в корекційно-розвитковому процесі.

Якщо результат становить 9 балів, то у такого майбутнього логопеда професійний розвиток і бажання працювати в обраному напрямку чітко сформовані. Окрім цього, він керуватиметься у професійній діяльності прагненням самореалізуватись, постійно професійно розвиватись і вивчати

передовий досвід у співпраці з батьками дітей, що мають порушення мовлення, щоб забезпечити максимальну ефективність корекційно-розвиткової роботи.

Додаток Б

Анкета для визначення рівня професійної обізнаності майбутніх педагогів-логопедів щодо взаємодії з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаної форми освітнього процесу

Шановні студенти!

Ми проводимо дослідження щодо встановлення рівня готовності майбутніх логопедів до професійної діяльності в умовах дистанційно-очного навчання, зокрема щодо взаємодії з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення.

Просимо Вас долучитись до дослідження й обрати правильні відповіді на запитання. ПІБ _____

1. Визначте що, на вашу думку, виступає об'єктом професійної діяльності логопеда?

1. Розробка та реалізація індивідуальних програм виховання дітей з порушеннями мовлення.
2. Освітня діяльність з дітьми-логопатами в установах, що забезпечують здобуття дошкільної та шкільної освіти.
3. Впровадження нових корекційних технологій у освітньо-виховний процес дитини з порушеннями мовлення.
4. Організація і надання допомоги дітям з вадами мовлення на логопедичному пункті при загальноосвітніх та дошкільних закладах.

Варіанти відповідей: а) 2, 3; б) 3, 4; в) 2, 4; г) 1, 4.

2. Під терміном «порушення мовлення» слід розуміти:

- а) розлади, відхилення від норми в процесі функціонування механізмів мовленнєвої діяльності;
- б) якісно більш низький рівень сформованості тієї чи іншої мовленнєвої функції або мовленнєвої системи в цілому;
- в) сукупність ознак порушень мовленнєвої діяльності;
- г) характер відхилень у функціонуванні процесів та операцій, обумовлюючих виникнення та розвиток порушень мовленнєвої діяльності.

3. Яке з запропонованих значень розкриває зміст терміну «корекція мовленнєвих порушень»?

- а) виправлення мовлення або ослаблення симптоматики порушень мовлення; б) педагогічний процес, спрямований на корекцію та компенсацію порушень мовленнєвої діяльності, на виховання та розвиток дитини з мовленнєвим порушенням;
- в) складний процес перебудови психологічних функцій при порушенні або втраті якихось функцій організму;
- г) цілеспрямоване, систематичне, організоване управління процесом формування особистості або окремих її якостей у відповідності з вимогами суспільства.

4. Логопедичний вплив – це:

- а) виправлення мовлення або ослаблення симптоматики порушень мовлення; б) двосторонній спрямований процес, що включає активну пізнавальну діяльність дітей щодо засвоєння знань, умінь та навичок й педагогічне керівництво цією діяльністю;
- в) складний процес перебудови психологічних функцій при порушенні або втраті якихось функцій організму;
- г) педагогічний процес, спрямований на корекцію та компенсацію порушень мовленнєвої діяльності, на виховання та розвиток дитини з мовленнєвим порушенням.

5. Що ви розумієте під деонтологією в професійній діяльності вчителя-логопеда?

- а) нормативне знання, що охоплює моральну проблематику, пов'язану з розвитком біомедичних наук, які стосуються питань генетики, медичних досліджень, терапії, турботи про здоров'я і життя людини;
- б) сукупність етичних норм і принципів поведінки працівника при виконанні своїх професійних обов'язків;
- в) сукупність правил поведінки у суспільстві;
- г) кодекс правил, що визначає поведінку спеціаліста у службовій обстановці, норм, які відповідають існуючим законам та відомчим нормативним документам, професійним знанням, стосункам у

колективі, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків.

б. Педагогічний такт у професійній діяльності вчителя-логопеда – це:

- а) сукупність етичних норм і принципів поведінки працівника при виконанні своїх професійних обов'язків;
- б) нормативне знання, що охоплює моральну проблематику, пов'язану з розвитком біомедичних наук, які стосуються питань генетики, медичних досліджень, терапії, турботи про здоров'я і життя людини;
- в) це вміння грамотно спілкуватись у складних педагогічних ситуаціях з учасниками корекційно-педагогічного процесу, знайти педагогічно доцільні і ефективні способи впливу, наявність відчуття міри, швидкості реакції, здатності адекватно оцінювати ситуацію і оптимально її вирішувати.

7. Логопедичне партнерство – це:

- а) це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку;
- б) організаційна форма спільної діяльності вчителя-логопеда і батьків дітей з порушеннями мовлення, що передбачає об'єднання осіб з метою реалізації головного завдання співробітництва – сприяння мовленнєвому розвитку дітей та попередження вторинних відхилень у їх розвиток за рахунок створення для них освітнього середовища вдома;
- в) це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення;
- г) опосередкований (через близьке оточення) вплив на дитину, який реалізується у різних формах, за необхідністю, протягом усього дошкільного віку вчителями-логопедами.

8. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення – це:

- а) спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми;
- б) організаційна форма спільної діяльності вчителя-логопеда і батьків дітей з порушеннями мовлення, що передбачає об'єднання осіб з метою реалізації головного завдання співробітництва – сприяння мовленнєвому розвитку дітей та попередження вторинних відхилень у їх розвиток за рахунок створення для них освітнього середовища вдома;
- в) це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення;
- г) опосередкований (через близьке оточення) вплив на дитину, який реалізується у різних формах, за необхідністю, протягом усього дошкільного віку вчителями-логопедами.

9. Під логопедичною компетентністю батьків слід розуміти:

- а) наявність у батьків необхідних знань з психології, що забезпечує побудову грамотного спілкування з дітьми-логопатами, дає можливість реалізовувати виховні, розвивальні та навчальні функції сім'ї;
- б) складне інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи їх поведінки батьків у виховній діяльності;
- в) наявність знань, вмінь, навичок, необхідних для перетворення сімейного виховання на цілеспрямований, успішний процес з повноцінного вирішення завдань розвитку і виховання дитини з порушеннями мовлення.

10. Під формою роботи вчителя-логопеда з батьками дітей, що мають порушення мовлення, слід розуміти:

- а) спосіб організації спільного процесу діяльності та спілкування між батьками та фахівцем;
- б) сукупність конкретних навчальних ситуацій, що сприяють досягненню проміжної мети конкретного методу під час організації фахівцем-логопедом інформаційно-просвітницької діяльності;

в) систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати певну задачу або досягти поставленої мети.

11. Інформаційно-комунікаційні технології це –

а) система комплексної взаємодії візуальних і аудіо ефектів під управлінням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, які об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео тощо в одному цифровому відтворенні

б) сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів.

в) особливий вид ресурсу, який будується на ідеях і знаннях, накопичених в результаті науково-технологічної діяльності людей у деякій предметній галузі, та поданий у формі, придатній для накопичення, реалізації і відтворення.

г) глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збирання, нагромадження, продукування, оброблення, зберігання, передавання та використання інформації.

12. Під хмарними технологіями розуміють:

а) технології обробки даних, в яких комп'ютерні ресурси надаються Інтернет користувачеві як онлайн сервіс, одна велика концепція, що включає в себе багато різних понять, що надають послуг;

б) послугу надання хмарних ресурсів за допомогою технологій «хмарних обчислень»;

в) програмно-апаратне забезпечення, доступне користувачеві через Інтернет або локальну мережу у вигляді сервісу, що дозволяє використовувати зручний інтерфейс для віддаленого доступу до виділених ресурсів (обчислювальних ресурсів, програм і даних);

13. Які з перерахованих форм роботи вчителя-логопеда з батьками дітей з порушеннями мовлення за спрямованістю Ви вважаєте дистанційно-інтерактивними?

1. Батьківські збори.

2. Консультації.

3. Skype-зв'язок.

4. Семінари.

5. Бесіди.

6. Web-лекції та семінари.

7. Спілкування через електронний контент.

8. Батьківські тренінги.

Варіанти відповідей: а) 1, 3, 7; б) 3, 6, 7; в) 4, 5, 7; г) 6, 7, 8.

14. До прикладних програм загального призначення відносять:

а) програмні засоби навчального призначення; інтерактивні програми навчання, діагностичні програми;

б) текстові редактори, табличні процесори, програми обробки графічних зображень, або графічні редактори;

в) програми перевірки орфографії, програми-словники, програми-перекладачі; г) браузері і Google-сервіси.

15. Learningapps, Miksike та Classtools – це програми для створення:

а) потокових та слайдових презентацій;

б) інтерактивних он-лайн ігор;

в) мультиплікацій на основі відеомонтажу;

г) відеомодельовання соціальних історій.

16. До порушення правил етики електронного спілкування не відносять:

а) Безграмотність;

б) Виділення тексту курсивом або підкресленням;

в) Надмірне використання смайликів;

г) Використання сленгу.

Дякую за співпрацю!

Аналіз та інтерпретація результатів

За кожну правильну відповідь студент отримує 1 бал.

1.-В, 2.- А, 3.-А,4.-Г, 5.-Г,6.-Б,7.-Б, 8.-Г, 9.-В, 10.-А, 11.-Б,12.-А, 13.-Б, 14.-А, 15.-Б,16.-Б.

Від 1-5 балів – репродуктивний рівень сформованості когнітивного компоненту готовності до професійної діяльності.

Від 6-11 балів – продуктивний рівень сформованості когнітивного компоненту готовності до професійної діяльності.

Від 12-16 балів – творчий рівень сформованості когнітивного компоненту готовності до професійної діяльності.

Додаток В

Анкета для опитування майбутніх логопедів щодо рівня сформованості професійних умінь до взаємодії з батьками дитини, що має порушення мовлення

Ця анкета призначена для оцінки рівня готовності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Будь ласка, дайте відповідь на кожне запитання, вибравши один з варіантів відповіді, який найбільше відповідає вашій думці або досвіду.

1. Як ви оцінюєте свої знання щодо основ психології сім'ї?
 - A) Дуже високий
 - B) Високий
 - C) Середній
 - D) Низький
 - E) Дуже низький

2. Чи відчуваєте ви впевненість у своїй здатності ефективно спілкуватися з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення?
 - A) Дуже впевнено
 - B) Впевнено
 - C) Не зовсім впевнено
 - D) Не впевнено
 - E) Зовсім не впевнено

3. Наскільки добре ви знайомі з методами та стратегіями роботи з батьками дітей з особливими потребами?
 - A) Дуже добре
 - B) Добре
 - C) Задовільно
 - D) Погано
 - E) Дуже погано

4. Чи маєте ви досвід участі в рольових іграх або тренінгах, що моделюють взаємодію з батьками?
 - A) Так, багаторазово
 - B) Так, кілька разів
 - C) Один раз
 - D) Ні, але хотів(ла) би
 - E) Ні, і не хотів(ла) би

5. Наскільки ви готові до спільної роботи з іншими фахівцями (психологами, лікарями) у процесі надання допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями?
 - A) Дуже готовий(а)
 - B) Готовий(а)
 - C) Не зовсім готовий(а)
 - D) Не готовий(а)
 - E) Зовсім не готовий(а)

6. Чи знаєте ви основні права та обов'язки батьків у процесі корекційного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення?
 - A) Дуже добре
 - B) Добре
 - C) Задовільно
 - D) Погано
 - E) Дуже погано

7. Чи володієте ви навичками створення індивідуальних програм розвитку та корекції для дітей з мовленнєвими порушеннями?
 - A) Дуже добре

- B) Добре
- C) Задовільно
- D) Погано
- E) Дуже погано

8. Чи готові ви проводити регулярні консультації для батьків щодо мовленнєвого розвитку їхніх дітей?

- A) Дуже готовий(а)
- B) Готовий(а)
- C) Не зовсім готовий(а)
- D) Не готовий(а)
- E) Зовсім не готовий(а)

9. Як ви оцінюєте свої навички використання сучасних технологій у логопедичній практиці?

- A) Дуже високий
- B) Високий
- C) Середній
- D) Низький
- E) Дуже низький

10. Чи маєте ви інтерес до проведення досліджень у галузі логопедії?

- A) Дуже великий інтерес
- B) Великий інтерес
- C) Помірний інтерес
- D) Низький інтерес
- E) Відсутній інтерес

Ключ до анкети

Оцінювання відповідей здійснюється за бальною системою:

- A) 5 балів
- B) 4 бали
- C) 3 бали
- D) 2 бали
- E) 1 бал

Інтерпретація результатів:

1) 40-50 балів

Високий рівень готовності. Майбутній логопед добре підготовлений до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення, оскільки має сформовані теоретичні знання щодо методів залучення батьків до корекційно-розвиткової роботи з дитиною, що має тяжкі порушення мовлення, способів логоінформування й формування у них педагогічної освіченості щодо мовленнєвого розвитку дитини.

У цього майбутнього логопеда імовірність виникнення труднощів у співпраці з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення низька.

2) 30-39 балів

Достатній рівень готовності. У майбутнього педагога-логопеда сформовані професійні уміння щодо взаємодії з батьками дитини з порушеннями мовлення, але є аспекти, які потребують удосконалення, адже готовність до практичної діяльності виступає вагомим фактором успішності у налагодженні співпраці.

3) 20-29 балів

Середній рівень готовності. У майбутнього логопеда наявні базові професійні знання і навички щодо способів і прийомів взаємодії з батьками дитини з порушеннями мовлення, але вони потребують удосконалення щодо підвищення рівня теоретичних знань, які визначатимуть закономірності ефективної взаємодії з батьками.

4) 10-19 балів

Низький рівень готовності. Студент має обмежені знання та навички, що вимагають суттєвого покращення. У такому випадку взаємодія педагога-логопеда з батьками може характеризуватись невмінням встановити емоційний контакт, поінформувати про особливості мовленнєвого розвитку дитини, труднощами у залученні батьків до формування індивідуальної освітньої траєкторії щодо корекції мовлення тощо.

5) 0-9 балів

Дуже низький рівень готовності. Майбутній логопед практично не готовий до взаємодії з батьками і потребує формування насамперед теоретичної бази знань щодо співпраці з ними та важливості ефективної командної роботи. Окрім цього, постає потреба у формуванні внутрішньої мотивації до професійної діяльності, що дозволить ефективно організувати корекційно-розвиткову роботу, яка передбачає включеність батьків на рівні повноправних учасників освітнього процесу.

Методика діагностики орієнтації майбутнього логопеда на відкритість і співпрацю в умовах інклюзивної освіти

Шановний студенте, на кожний номер тестового завдання у відповідній клітинці наведеної нижче таблиці поставте, будь ласка, позначку «X» того номера відповіді, яка, на Вашу думку, є правильною. Горизонтальна нумерація у таблиці позначає номери тестових завдань, вертикальна – номери відповідей.

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
1																							
2																							
3																							

1. У який спосіб доцільно розв'язувати наявний конфлікт між суб'єктами педагогічної дії в умовах інклюзивної освіти?

1) просуванням своїх планів, скориставшись силою, виявивши ворожість, удавшись до мовної агресії;

2) згодою з позиціями конфлікуючих сторін не на користь власних цінностей і стандартів;

3) аргументуванням правоти своєї позиції та поглядів конфлікуючих сторін.

2. Яким принципом доцільно керуватися у комунікативних взаєминах між суб'єктами інклюзивної освіти?

1) презумпції людської гідності;

2) громадянської спрямованості;

3) зв'язку з життям.

3. Який комунікативний акт має домінувати у педагогічному спілкуванні?

1) нав'язування правомірних суджень;

2) уважне слухання й розуміння співрозмовника;

3) справедлива критика точки зору співрозмовника.

4. До чого не слід удаватися у процесі педагогічного спілкування з дітьми?

1) визнання права дитини на власну думку;

2) дотримання правил взаємної довіри;

3) підтримка інтимного зв'язку.

5. Яке комунікативне вміння педагога найважливіше у педагогічному спілкуванні в інклюзивному середовищі?

1) знаходити відповідні індивідуальним особливостям дітей комунікативні засоби;

2) вміння керувати власною та дитячою емоційністю мовлення;

3) нестандартно спілкуватися в різних педагогічних ситуаціях.

6. Який стиль педагогічного спілкування найважливіший в умовах інклюзивної освіти?

1) авторитарний;

2) доброзичливий;

3) контактний.

7. На що першочергово доцільно спрямовувати педагогічне спілкування в інклюзивному середовищі?

1) установлення дисциплінованої поведінки дітей;

2) позитивний вплив на свідомість і почуття дітей;

3) закріплення знань, умінь і навичок дітей;

8. Якому типу висловлювань слід надавати пріоритету у процесі інклюзивного навчання?

1) точним і зрозумілим висловлюванням, у яких вживаються просторічні слова для створення атмосфери невимушеності у групі;

2) логічним, переконливим і спрямованим на дію висловлюванням, що спонукають до активізації мислення дітей;

3) добре інтонованим, мелодійним і темпоритмічним висловлюванням, які зближують логопеда й дитину і налаштовують їх на співпрацю.

9. Яка діалогічна взаємодія найважливіша у процесі інклюзивного навчання?

1) рівність особистісних позицій;

- 2) домінанта особистісної позиції логопеда;
 - 3) домінанта особистісної позиції дитини.
10. *Яка маніпулятивна система психологічного впливу допустима в інклюзивній групі?*
- 1) система мазунчиків («приручення» окремих дітей, на яких завжди можна покластися»);
 - 2) система доносів (привчання дітей до того, щоб вони шпигували один за одним і доповідали педагогу);
 - 3) система невідомості (утримання дітей у стані занепокоєння).
11. *Яка комунікативна реакція педагога на відповіді дітей є найбільш толерантною?*
- 1) створення настанови на подальшу активну пізнавальну діяльність, наприклад: «Поміркуй ще, і можна отримати дуже цікаве рішення...»;
 - 2) заохочення зусиль, схвалення діяльності, наприклад: «Добре! Важко не погодитися з вашими висновками... , але хто може запропонувати інше рішення?»;
 - 3) вияв невдоволення відповіддю і стимулювання додаткових зусиль дитини, наприклад: «Хотілося б більшої доказовості та аргументованості у відповіді...».
12. *Що є методологічною основою організації толерантної комунікації педагога?*
- 1) інтеграційний підхід до навчання, виховання й розвитку учнів;
 - 2) морально-етичні принципи та принципи педагогіки ненасильства і співпраці;
 - 3) індивідуалізація навчально-виховного процесу.
13. *Який із наведених принципів спілкування стосується толерантності?*
- 1) принцип розголосу;
 - 2) принцип особистісного прикладу;
 - 3) принцип позитивності.
14. *Яка комунікативна стратегія педагога є толерантною?*
- 1) використовувати відповідні комунікативні навички для рівноправного діалогу з учнями й мирного розв'язання конфліктів;
 - 2) впливати словами на дітей так, щоб вони наслідували педагога;
 - 3) мовленнєво впливати на дітей, щоб активізувати їхні критичні судження.
15. *Які особистісні комунікативні настанови толерантного вчителя?*
- 1) критичність, поблажливість, жалісливість, наполегливість, упертість;
 - 2) відповідальність, сором'язливість, усміхненість, красномовність, інтимність;
 - 3) відкритість, довірливість, визнання, добротність, повага.
16. *Що передбачено педагогікою комунікативної толерантності?*
- 1) створення умов для грамотного спілкування;
 - 2) створення психолого-педагогічних умов терплячої взаємодії у спілкуванні;
 - 3) корекція мовленнєвого розвитку.
17. *У чому полягає сутність мирозабезпечувальної функції комунікативної толерантності педагога?*
- 1) визначати багатомірність педагогічного середовища і налагоджувати контакти в ньому;
 - 2) забезпечувати гармонійне, ненасильницьке спілкування між потенційно конфліктними його учасниками;
 - 3) карати тих учасників комунікативної взаємодії, які вдалися до агресії.
18. *У чому полягає сутність регулятивної функції комунікативної толерантності педагога?*
- 1) у стриманні та забороні неприязних висловлювань;
 - 2) у стимулюванні красномовства і компліментарності;
 - 3) в орієнтуванні діалогу на рівноправ'я, повагу, свободу.
19. *У чому полягає сутність психологічної функції комунікативної толерантності вчителя?*
- 1) відповідними мовленнєвими засобами нормалізувати психологічну атмосферу в класі у напрямі довір'я, поваги, визнання, підтримки;
 - 2) підвищувати чутливість учнів до неблагоприємних факторів і ситуацій, що виникають у процесі спілкування;
 - 3) розвивати критичне мислення, самолюбні, гідність, національну самосвідомість, самоцінність кожного учня у спілкуванні.
20. *У чому полягає сутність виховної функції комунікативної толерантності педагога?*
- 1) передавати дітям мовленнєвий досвід пращурів;
 - 2) бути для дітей взірцем красивого спілкування;
 - 3) розвивати в дітей розуміння, співпереживання й адекватне оцінювання співрозмовника.

21. У чому полягає сутність феліцитологічної функції комунікативної толерантності педагога?

- 1) спілкуватися з дітьми свободу для думок і висловлювань;
- 2) організовувати педагогічне спілкування так, щоб усі його учасники були задоволені.

22. Який метод педагогічного спілкування є толерантним?

- 1) метод позитивних висловлювань.
- 2) метод оцінного судження.
- 3) метод комунікативного переходу з ролі чи проблеми на особистість.

Ключ до розв'язання тестів

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1		X									X				X		
2			X	X			X		X	X			X			X	X
3	X				X	X		X				X		X			

№	18	19	20	21	22
1		X	X		
2				X	X
3	X				

Оцінювання результатів:

1) високий рівень (18-22 балів) – майбутній логопед у професійній діяльності буде керуватись комунікативними стратегіями, які допоможуть ефективно взаємодіяти з батьками дитини, вирішувати проблемні ситуації, співпрацювати з іншими педагогами в межах освітнього процесу. Окрім цього, у нього сформоване розуміння етики професійного педагогічного спілкування, зокрема в інклюзивному вимірі.

2) середній рівень (12-17 балів) – у такому випадку майбутній логопед добре орієнтується в стилях педагогічного спілкування і з батьками дитини, і з педагогами-колегами, що є основою успішної корекційно-розвиткової роботи. У нього сформоване розуміння доречності застосування відповідної комунікативної стратегії, яка була б оптимальною для взаємодії з батьками, проте в ряді суперечливих ситуацій у нього можуть виникнути сумніви, які є потенційно шкідливими для організації інклюзивного освітнього процесу.

3) низький рівень (менше 11 балів або 11 балів): при таких показниках у майбутнього логопеда наявні труднощі з розумінням сутності комунікативних стратегій, доречних при взаємодії з батьками дитини з порушеннями мовлення чи педагогами-колегами. Йому складно буде вирішувати конфліктні чи суперечливі ситуації, які виникатимуть у системі «батьки-педагог», «педагог-педагог», що негативно позначатиметься на корекційному процесі.

*Пам'ятка для майбутніх логопедів
«Співпрацюю з батьками — допомагаю дитині»*

Шановний студенте! Обрана тобою професія логопеда – важлива і відповідальна. Від того, як ти працюватимеш, залежить якість життя дитини, зокрема з важкими порушеннями мовлення. Для того, щоб корекційна робота була максимально ефективною, варто подбати про правильну організацію співпраці з батьками, адже вони – повноцінні учасники освітнього процесу. Ми уклали для тебе пам'ятку, яка допоможе у професійній діяльності і стане в пригоді у роботі з батьками дітей із важкими порушеннями мовлення. Ознайомся з ними:

1. Будуйте довіру та партнерство.

Створіть атмосферу довіри з перших зустрічей. Батьки мають відчувати вашу підтримку та розуміння.

Поважайте емоції і переживання батьків. Їм важливо знати, що їхні думки й почуття враховуються у процесі роботи.

2. Будьте відкритими до діалогу.

Регулярно інформуйте батьків про досягнення та труднощі дитини. Це допоможе їм бути залученими до процесу корекції.

Слухайте батьків та їхні побоювання. Вони є цінним джерелом інформації про дитину в повсякденному житті.

3. Навчайте і консультируйте.

Пояснюйте батькам суть порушень мовлення їхньої дитини зрозумілою мовою, уникаючи складної термінології.

Діліться рекомендаціями щодо того, як вони можуть допомогти вдома: ігри, вправи, техніки, що стимулюють мовленнєвий розвиток.

4. Залучайте батьків до процесу корекції мовлення.

Заохочуйте батьків брати активну участь у заняттях чи домашніх вправах. Це не лише прискорить процес корекції, але й дасть дитині відчуття підтримки з боку родини.

Надавайте конкретні завдання для виконання вдома. Це допоможе закріпити навички, які дитина опанувала на заняттях.

5. Будьте емоційно стабільними.

Важливо розуміти, що батьки можуть переживати стрес і тривогу через мовленнєві порушення дитини. Спробуйте бути емоційно чутливими та підбадьорюйте їх.

Допоможіть батькам не відчувати провини за мовленнєві труднощі дитини. Підкресліть важливість їхньої ролі у підтримці, а не в пошуках винних.

6. Дотримуйтесь принципу індивідуального підходу.

Кожна сім'я унікальна, тому важливо враховувати їхні культурні, соціальні і психологічні особливості.

Не існує універсальних рішень, тому підлаштовуйте ваші рекомендації та стратегії під конкретні потреби батьків і дитини.

7. Оцінюйте та переглядайте стратегії співпраці.

Регулярно аналізуйте ефективність співпраці з батьками: що працює добре, а що потребує змін.

Обговорюйте з батьками прогрес і коригуйте плани за потреби.

8. Зберігайте професійність і емпатію.

Пам'ятайте про баланс між професійною відстанню та емоційною близькістю. Будьте підтримуючими, але не перевантажуйте себе емоційно.

Не забувайте про власне психічне здоров'я, адже взаємодія з батьками дітей з порушеннями може бути емоційно напруженою.

9. Навчайте батьків правильного спілкування з дитиною.

Рекомендуйте батькам говорити з дитиною чітко, спокійно і терпляче, не поспішати виправляти її помилки, а підтримувати мовленнєву активність.

Підказуйте, як у грі та повсякденних ситуаціях можна допомогти дитині розвивати мовлення.

10. Будьте постійним джерелом підтримки.

Залишайтеся доступними для запитань, порад чи консультацій. Важливо, щоб батьки знали, що можуть звернутися до вас у потрібний момент за допомогою.

Підтримуйте довготривалий контакт навіть після завершення основних корекційних заходів.

Ефективна співпраця з батьками — це ключ до успішної корекції мовленнєвих порушень у дітей. Взаємодія з родиною допомагає дитині отримати необхідну підтримку і в спеціаліста, і вдома, що значно підвищує шанси на успіх. Дбайте про себе і допомагайте іншим!

Анкетування для майбутніх логопедів на визначення рівня їх професійної готовності співпрацювати з батьками дітей, що мають тяжкі порушення мовлення

Майбутній логопед!

Ця анкета призначена для оцінки вашої готовності до професійної взаємодії з батьками дітей із мовленнєвими порушеннями. Відповідайте на запитання, вибираючи варіант, який найкраще відображає вашу думку.

1. Як ви оцінюєте свою підготовку до співпраці з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення?
 - А. Висока — я готовий до такої співпраці.
 - В. Середня — я маю базові знання, але потребую більше практики.
 - С. Низька — я відчуваю, що мені бракує підготовки.

2. Наскільки важливим ви вважаєте залучення батьків до корекційного процесу?
 - А. Вкрай важливим.
 - В. Важливим, але не завжди необхідним.
 - С. Не дуже важливим.

3. Чи впевнені ви в своїх комунікативних навичках для роботи з батьками?
 - А. Так, я легко знаходжу спільну мову.
 - В. Частково, іноді це викликає труднощі.
 - С. Ні, я маю труднощі у спілкуванні з батьками.

4. Як часто ви готові інформувати батьків про результати і прогрес дитини?
 - А. Після кожного заняття або сесії.
 - В. Раз на тиждень або при значному прогресі.
 - С. Тільки за необхідності.

5. Чи можете ви зрозуміло і доступно пояснити батькам природу порушення мовлення їхньої дитини?
 - А. Так, я вмію це робити чітко та доступно. Це не становить складнощів для мене.
 - В. Частково, але іноді це вимагає підготовки.
 - С. Мені складно пояснювати ці питання, адже вважаю за доцільне не деталізувати особливості мовлення дитини, оскільки все визначено в документації після обстеження.

6. Чи впевнені ви у своїх навичках надання емоційної підтримки батькам?
 - А. Так, я знаю, як підтримати батьків. Вважаю, що необхідно це робити.
 - В. Частково, я іноді не знаю, як правильно реагувати, тому у складних випадках старатимусь не завдати допомоги шкоди.
 - С. Ні, це для мене складно.

7. Чи готові ви залучати батьків до виконання завдань вдома для закріплення результатів корекційних занять?
 - А. Так, це частина мого професійного підходу.
 - В. Так, але не завжди знаю, як це організувати, тому вважаю за доцільне частково самостійно виконувати завдання корекційно-розвиткової роботи.
 - С. Ні, не бачу в цьому великої потреби.

8. Наскільки легко вам адаптуватися до різних соціокультурних особливостей родини під час роботи з батьками?
 - А. Я легко адаптуюся до будь-якої родини.
 - В. Іноді це викликає труднощі.
 - С. Це для мене складно.

9. Як ви справляєтеся з конфліктними або складними ситуаціями під час взаємодії з батьками?

- A. Я знаю, як ефективно вирішувати конфлікти.
- B. Я намагаюся уникати конфліктів або потребую допомоги.
- C. Це для мене значна проблема.

10. Чи готові ви підтримувати тривалий контакт з батьками після завершення основного етапу корекції?

- A. Так, я вважаю це важливим.
- B. Іноді, але не завжди це вдається.
- C. Ні, я не бачу потреби у цьому.

11. Чи відчуваєте ви потребу в додаткових навчальних заходах для покращення своєї взаємодії з батьками?

- A. Ні, я готовий до роботи.
- B. Можливо, мені потрібна додаткова підготовка.
- C. Так, мені необхідні додаткові знання.

12. Чи готові ви надати батькам чіткі рекомендації щодо роботи з дитиною вдома?

- A. Так, я можу дати конкретні поради, бо вважаю, що вони обов'язкові.
- B. Мені потрібна додаткова підготовка для цього.
- C. Я не відчуваю себе впевненим у цьому, адже батьків складно залучати до корекційно-розвиткової роботи.

13. Як би ви оцінили свої знання про методи корекційної роботи з дітьми з тяжкими мовленнєвими порушеннями?

- A. Високі, я знаю різні підходи.
- B. Середні, я маю основні знання.
- C. Низькі, я відчуваю брак знань.

14. Чи готові ви працювати з батьками дітей із порушеннями мовлення, які мають високий рівень тривожності та стресу?

- A. Так, я знаю, як допомогти таким батькам.
- B. Частково, але це для мене виклик.
- C. Ні, це для мене дуже складно.

15. Чи вважаєте ви, що ваше навчання достатньо готує вас до взаємодії з батьками дітей із мовленнєвими порушеннями?

- A. Так, я отримав достатньо знань та навичок.
- B. Переважно, але деякі аспекти ще потребують доопрацювання.
- C. Ні, я відчуваю потребу в додатковій підготовці.

Оцінювання результатів анкетування

Високий рівень професійної готовності, якщо більшість відповідей (11-15) варіант «А».

Студент вважає себе добре підготовленим до взаємодії з батьками, впевнений у своїх знаннях і комунікативних навичках, розуміє важливість емоційної підтримки і залучення батьків до корекційного процесу.

Середній рівень професійної готовності, якщо більшість відповідей (11-15) варіант «В» або поєднання варіантів «А» і «В».

Студент частково готовий до взаємодії з батьками, володіє базовими знаннями, але потребує додаткової практики та розвитку певних навичок, таких як емоційна підтримка або адаптація до різних сімейних умов.

Низький рівень професійної готовності, якщо більшість відповідей (11-15) варіант «С».

Студент відчуває брак підготовки до взаємодії з батьками, має труднощі в комунікації і потребує значного додаткового навчання і практики для розвитку своїх професійних навичок.

Опитування батьків дітей із тяжкими порушеннями мовлення щодо ефективності співпраці з логопедом

Шановні батьки!

Просимо відповісти на питання, щоб визначити, як ви оцінюєте співпрацю з логопедами й які аспекти взаємодії потребують покращення. Відповідайте об'єктивно. Дякуємо за участь!

1. Чи отримує ваша дитина необхідну логопедичну допомогу в навчальному закладі?
А) Так
Б) Ні
В) Частково
2. Як часто ви взаємодієте з логопедом вашої дитини?
А) Щодня
Б) Раз на тиждень
В) Раз на місяць
Г) Тільки за потреби
3. Чи достатньо вам надають інформації про успіхи та прогрес вашої дитини?
А) Так
Б) Ні
В) Частково
4. Яким чином відбувається комунікація з логопедом?
А) Особисті зустрічі
Б) Онлайн-консультації
В) Телефонні дзвінки
Г) Листування електронною поштою
5. Чи достатньо вам надають рекомендацій щодо домашніх занять із дитиною?
А) Так
Б) Ні
В) Частково
6. Чи відчуваєте ви себе впевненими під час виконання завдань, рекомендованих логопедом для роботи з дитиною вдома?
А) Так
Б) Ні
В) Частково
7. Чи звертається логопед до вас із проханням про допомогу у реалізації логопедичних програм?
А) Так
Б) Ні
В) Частково
8. Як ви оцінюєте рівень професійної готовності логопеда до співпраці з вами?
А) Високий
Б) Середній
В) Низький
9. Чи обговорює логопед із вами індивідуальний план корекції для вашої дитини?
А) Так
Б) Ні
В) Частково
10. Чи відчуваєте ви, що логопед розуміє специфіку порушень мовлення вашої дитини?

- A) Так
- Б) Ні
- В) Частково

11. Чи вважаєте ви, що логопед достатньо зацікавлений у покращенні мовлення вашої дитини?

- A) Так
- Б) Ні
- В) Не впевнені

12. Що, на вашу думку, можна покращити у співпраці з логопедом?

- A) Більше особистих консультацій
- Б) Більше інформації про заняття
- В) Чіткіші рекомендації щодо домашніх завдань
- Г) Інше (опишіть)

13. Які додаткові ресурси або підтримку ви хотіли б отримати від логопеда?

- A) Літературу для батьків
- Б) Відеоуроки або вебінари
- В) Особисті тренінги
- Г) Інше (опишіть)

14. Чи відчуваєте ви потребу в додатковій підтримці з боку фахівців (психологів, дефектологів, соціальних педагогів)?

- A) Так
- Б) Ні
- В) Частково

15. Що, на вашу думку, є найбільшим викликом у співпраці з логопедами?

- A) Нестача часу
- Б) Відсутність чіткої комунікації
- В) Недостатня підтримка у домашніх завданнях
- Г) Інше (опишіть)